

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського

Навчально-науковий інститут економіки, управління та адміністрування
Кафедра економіки та міжнародних економічних відносин

ДОПУСКАЮ ДО ЗАХИСТУ
Гарант освітньої програми

_____ Бочарова Ю.Г.
« ____ » _____ 2022 року

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти «Магістр»
зі спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини»
освітньої програми «Міжнародні економічні відносини»

на тему: **«Сучасні тенденції розвитку світової торгівлі
продовольством та напрями подолання продовольчої
кризи»**

Виконав:

здобувач вищої освіти

Питомець М.О.
(прізвище, ім'я, по-батькові)

_____
(підпис)

Керівник: доцент, к.е.н., доцент Федотова Т.А.

(посада, науковий ступінь, вчене звання, прізвище та ініціали)

_____
(підпис)

Засвідчую, що у кваліфікаційній
роботі немає запозичень з праць
інших авторів без відповідних
посилань

Здобувач вищої освіти _____
(підпис)

Кривий Ріг
2022

РЕФЕРАТ

Загальна кількість в роботі:

Сторінок 62,   рисунків 21,   Таблиць 12,   додатків 8,
графічного матеріалу -,   використаних джерел 37

Об'єкт дослідження: світова торгівля продовольством та продовольча безпека

Предмет дослідження: сучасні тенденції світової торгівлі продовольством та заходи нівелювання продовольчої кризи

Мета дослідження: визначення проблематики світової торгівлі продовольством та розробка напрямів подолання продовольчої кризи

Методи дослідження: узагальнення та систематизація, аналіз і синтез, індукція та дедукція, статистичний, табличний, графічний методи.

Основні результати дослідження:

- обґрунтовано, що продовольство є першочерговим стратегічним товаром, пріоритетним напрямком розвитку світової економіки та міжнародної політики.
- виявлено загострення в сучасних умовах проблеми світового забезпечення продовольчої безпеки головним чином через нестійкість кон'юнктури світового агропродовольчого ринку та кризи сільськогосподарського виробництва;
- встановлено, що на теперішньому етапі розвитку економічної думки не існує єдиного фактору впливу на розвиток світової торгівлі продовольством в процесі забезпечення продовольчої безпеки;
- ідентифіковано, що були уповільнені темпи з досягнення цілей подолання голоду до 2030 року, Через Covid-19 в 2020 році, війну в Україні 2022 року, зростаюча частота та інтенсивність екстремальних кліматичних явищ призводить до серйозних порушень у ланцюжках поставок, рецесії продовольчої безпеки в світі;
- виявлено, що інтенсифікація основних факторів відсутності продовольчої безпеки та неповноцінного

харчування – конфліктів, екстремальних кліматичних умов, економічних потрясінь, що часто надають комплексний вплив, – поряд із зростаючими масштабами нерівності продовжує вести до зниження кількості та якості харчових продуктів, до яких мають доступ люди, та погіршує фінансове становище багатьох країн, ускладнюючи для їх урядів завдання щодо пом'якшення впливу таких факторів. Головною необхідністю для більшості країн стає перерозподіл державних бюджетів та цінових стимулів;

- встановлено, що Україна є значним за обсягами учасником експортноорієнтованого міжнародного продовольчого ринку, екпортуючи велику кількість пшениці (9 місце в світі, 3,5% від світового експорту пшениці), кукурудзу (5 місце в світі, 13% від світового експорту кукурудзи), соняшникової олії (1 місце в світі, 24% від світового експорту соняшникової олії), займаючи 3 місце серед експортерів продовольства докраїн ЄС;

- визначено, що найбільш впливовими та вагомими світовими експортерами продовольства є США, Китай, Індія, Російська Федерація, Бразилія, Індонезія, Аргентина. Найбільш впливовими та вагомими імпортерами на сучасному світовому ринку торгівлі продовольством є бідні країни Африки (Нігер, ЦАР, Південний Судан та інші) та розвинуті країни, яким витратне власне виробництво сировини, натомість вони займаються переробкою та продажем готової продукції прикладом є більшість країн ЄС, Норвегія, Великобританія, Республіка Корея та інші подібні країни. Присутні тенденції: росту світової кількості виробництва продовольства та тенденція стрімкого росту ціни;

- розроблено рекомендації для підвищення світового рівня продовольчої безпеки та подолання світового голоду, які базуються на комплексі заходів з перерозподілу державних бюджетів країни та цінових стимулів на світовому ринку продовольства.

Ключові слова:

продовольство, продовольча криза, голод, світова торгівля, продовольча безпека.

ЗМІСТ

Вступ	5
Основна частина	8
Висновки та рекомендації	43
Список використаних джерел	55
Додатки	58

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. На сучасному етапі світового розвитку економік за умов жорсткої конкуренції, постійних політичних конфліктів, природних катаклізмів, глобалізації та ринкових спекуляцій дуже важливе місце посідають питання світової торгівлі продовольством, продовольчої безпеки та продовольчої кризи. За теперішнього часу, одним із головних факторів розвитку країни є високий рівень ефективності її участі в світовій торгівлі продовольством та вмиле управління станом продовольчої безпеки. Розробка нових підходів та методів забезпечення світової торгівлі продовольством та продовольчої безпеки, створення і введення нових принципів продовольчої безпеки та регулювання внутрішніх елементів, що впливають на світову торгівлю продовольством, що стимулюють створення і впровадження інноваційних рішень подолання продовольчої кризи.

Зараз у світі відбувається переоцінка головних цінностей, серед яких повернення до первинних продовольчих потреб, через світову кризу. Держави намагаються покращити своє місце в світовій торгівлі продовольством та стану власної продовольчої безпеки, щоб завадити світовій продовольчій рецесії, це можна охарактеризувати, як своєрідну деградацію сучасного розвитку, відхід від технологій задля задоволення первинних потреб в харчуванні. Наразі, володіння значним об'ємом аграрно-промислового комплексу та загальною кількістю виробництва визначають, готовність країни до світової кризи та продовольчої рецесії.

Місце в світовій торгівлі та стан продовольчої безпеки країни стає фундаментом, який визначає економічне становище та перспективи країни. Стан світової торгівлі продовольства та продовольчої безпеки становить лише частину продовольчої системи та стосунків між країнами. Визначальну роль в стабільності розвитку держави, відіграє положення продовольча безпека національної економіки країни, яке буде визначати її участь в світовій продовольчій торгівлі.

Головними проблемами продовольчої безпеки та продовольчої кризи займалися і займаються видатні вчені та світові організації. Серед найвідоміших представників, які займаються проблемами продовольчої безпеки та продовольчої кризи можна відзначити такі світові організації: "FoodandAgricultureOrganizationoftheUnitedNations", "WorldHealthOrganization", "PeaceCorps", "USDA", "USAID", "Caritas AUSTRALIA". Кожна організація має велику кількість широко-спекторних висококваліфікованих спеціалістів, серед яких є признанні вчені, які займаються проблемами світової торгівлі продовольством та продовольчої кризи.

Серед сучасних вітчизняних вчених, які займаються проблемами світової торгівлі продовольством та проблемами продовольчої кризи можна виділити Марков Б.М, Апопій В.В, Міщук І.П., Ребицький В.М., Рудницький С.І., Хом'як Ю.М., Золотарьова О.Л, Процаликіна А. М., Петренко Т. С. та інші науковці.

Мета та завдання: визначення проблематики світової торгівлі продовольством та розробка напрямів подолання продовольчої кризи.

Визначити теоретико-методологічні аспекти дослідження світової торгівлі продовольством та продовольчої кризи: проаналізувати та ідентифікувати сучасні світової торгівлі продовольством і продовольчої кризи: провести дослідження проблеми продовольчої кризи у світі: визначити участь і місце України у світовій торгівлі продовольством: визначити головні проблеми сучасної світової торгівлі продовольством та надати пропозиції задля їх подолання: визначити головних учасників в світовій торгівлі продовольством, ідентифікувати їх місце та роль, знайти шляхи подолання сучасної продовольчої кризи та покращення стану сучасної світової торгівлі продовольством.

Об'єктом кваліфікаційної роботи є світова торгівля продовольством та продовольча безпека.

Предметом кваліфікаційної роботи є сучасні тенденції світової торгівлі продовольством та заходи нівелювання продовольчої кризи.

Методи дослідження. Для вирішення завдань кваліфікаційної роботи, досягнення її мети було використано наступні методи: спостереження, порівняння, рахунок, аналіз, синтез, індукція, дедукція, узагальнення та систематизації (для визначення сутності таких понять, як «світова торгівля продовольством», «продовольча безпека»), статистичний метод, табличний та графічний методи (для наочного представлення результатів дослідження).

Інформаційну базу дослідження становлять, доклади, аналіз світової торгівлі продовольством та продовольчої безпеки, статистична інформація Державного комітету статистики України, «Продовольча та сільськогосподарська організація Об'єднаних Націй ФАО». Серед сучасних вітчизняних вчених, які займаються проблемами світової торгівлі продовольством та проблемами продовольчої кризи можна виділити Марков Б.М, Апопій В.В, Міщук І.П., Ребицький В.М., Рудницький С.І., Хом'як Ю.М., Золотарьова О.Л, Прощаликіна А. М., Петренко Т. С. та інші науковці.

Основні результати кваліфікаційної роботи, які формують наукову новизну, полягають у тому, що:

- обґрунтовано, що продовольство є першочерговим стратегічним товаром, пріоритетним напрямком розвитку світової економіки та міжнародної політики. – виявлено загострення в сучасних умовах проблеми світового забезпечення продовольчої безпеки головним чином через нестійкість кон'юнктури світового агропродовольчого ринку та кризи сільськогосподарського виробництва;

- встановлено, що на теперішньому етапі розвитку економічної думки не існує єдиного фактору впливу на розвиток світової торгівлі продовольством в процесі забезпечення продовольчої безпеки;

- ідентифіковано, що були уповільненні темпи з досягнення цілей подолання голоду до 2030 року, Через Covid-19 в 2020 році, війну в Україні 2022 року, зростаюча частота та інтенсивність екстремальних кліматичних явищ призводить до серйозних порушень у ланцюжках поставок, рецесії продовольчої безпеки в світі;

- виявлено, що інтенсифікація основних факторів відсутності продовольчої безпеки та неповноцінного харчування – конфліктів, екстремальних кліматичних умов, економічних потрясінь, що часто надають комплексний вплив, – поряд із зростаючими масштабами нерівності продовжує вести до зниження кількості та якості харчових продуктів, до яких мають доступ люди, та погіршує фінансове становище багатьох країн, ускладнюючи для їх урядів завдання щодо пом'якшення впливу таких факторів. Головною необхідністю для більшості країн стає перерозподіл державних бюджетів та цінових стимулів;

- встановлено, що Україна є значним за обсягами учасником експортноорієнтованого міжнародного продовольчого ринку, експортуючи велику кількість пшениці (9 місце в світі, 3,5% від світового експорту пшениці), кукурудзу (5 місце в світі, 13% від світового експорту кукурудзи), соняшникової олії (1 місце в світі, 24% від світового експорту соняшникової олії), займаючи 3 місце серед експортерів продовольства до країн ЄС;

- визначено, що найбільш впливовими та вагомими світовими експортерами продовольства є США, Китай, Індія, Російська Федерація, Бразилія, Індонезія, Аргентина. Найбільш впливовими та вагомими імпортерами на сучасному світовому ринку торгівлі продовольством є бідні країни Африки (Нігер, ЦАР, Південний Судан та інші) та розвинуті країни, яким витратне власне виробництво сировини, натомість вони займаються переробкою та продажем готової продукції прикладом є більшість країн ЄС, Норвегія, Великобританія, Республіка Корея та інші подібні країни. Присутні тенденції: росту світової кількості виробництва продовольства та тенденція стрімкого росту ціни;

- розроблено рекомендації для підвищення світового рівня продовольчої безпеки та подолання світового голоду, які базуються на комплексі заходів з перерозподілу державних бюджетів країни та цінових стимулів на світовому ринку продовольства.

ОСНОВНА ЧАСТИНА

Продовольство є найважливішим стратегічним товаром, одним із пріоритетів світової економіки та політики. Проблема забезпечення продовольчої безпеки в сучасному світі загострюється, що спричинено нестійкістю кон'юнктури світового агропродовольчого ринку та кризами сільськогосподарського виробництва, зумовленими негативними природними явищами (посухами, повеннями) у країнах різних регіонів світу.

Погіршення ситуації забезпечення продовольчої безпеки приводить до продовольчої кризи та голоду.

Голод – це крайня нестача продовольства серед спільнот чи цілих народів та одна з основних причин голоду у світі. Відсутність продовольчої безпеки, з іншого боку, є нездатністю спільноти швидко одужати від наслідків голоду або навіть залишитися незачепленими ним[1].

Продовольча криза - це термін, що використовується для пояснення ситуації, коли країни чи люди не задовольняють потреби в продуктах харчування, тому можна сказати, що продовольча криза визначається кількома словами до нестачі їжі або продовольства для задоволення потреб людей[2].

Продовольча криза може мати декілька етапів або ступенів, наприклад, це може бути при простому дефіциті або в повному голоді через брак людей, це може статися завдяки збільшенню або збільшенню цін на продукти. Зараз це відбувається, оскільки вступ фінансової кризи посилив дефіцит продовольства, а отже, і посилення світової продовольчої кризи.

Посилення процесів глобалізації та інтернаціоналізації господарського життя створює передумови для формування загальносвітової агропродовольчої системи, якій приділяється особливе місце в рамках суспільного виробництва. Світова агропродовольча система включає сфери: промисловості, яка виробляє засоби виробництва: сільського господарства, що виробляє сировину для продовольства: переробки та реалізації сільськогосподарської сировини та продовольства. Тому міжнародна торгівля продовольством - один із основних елементів агропродовольчої системи світу [3].

Темпи зростання світової торгівлі традиційно випереджали темпи зростання світового виробництва, проте останні кілька років світовий товарообіг зростає низькими темпами.

Ситуація, що склалася, обумовлена низкою економічних і геополітичних факторів. Зниження темпів розвитку світової торгівлі негативно впливає на стан економіки країн-учасниць, стримуючи економічне зростання.

У структурі світової торгівлі наприкінці 20 століття склалася тенденція зниження частки сільськогосподарської сировини та продовольства, що викликано зростанням власного виробництва готових продовольчих товарів у багатьох країнах світу, у тому числі – у країнах, що розвиваються. Зазначена тенденція, як зазначають аналітики СОТ, результат різкого зниження світових цін на сільськогосподарську сировину, імпортозаміщення, зниження платоспроможності населення слаборозвинених країн, що призвело до зниження як імпорту, так і експорту (рис 1)[4].

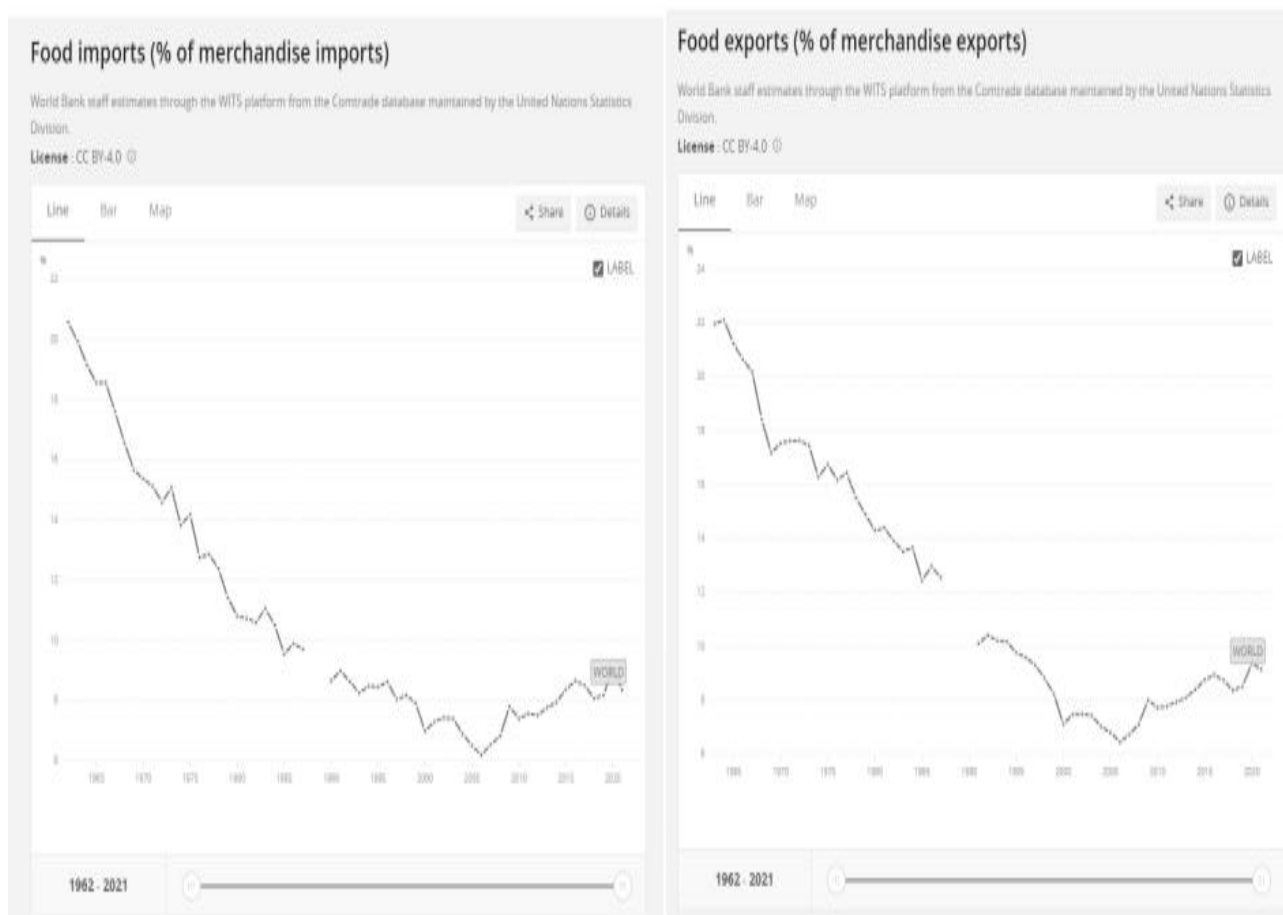

Рисунок 1 - Світовий імпорт та експорт їжі за період з 1962 року по 2021 рік, %

Джерело [19]

Країни по-різному беруть участь у міжнародній торгівлі продовольством. Провідні позиції займають розвинені країни, економіка яких більшою мірою орієнтована зовнішні чинники (США, Франція, Нідерланди, Німеччина та інші), зазвичай завдяки перепродажі продовольства чи закупки дешевої сировини у бідних країн з подальшою її переробкою на власних виробництвах. Перед цієї групи країн припадає понад 70% світової торгівлі продовольчими товарами. Розвинені країни беруть активну участь як в експорті, так і в імпорті продовольства, протягом років їх експортна доля зменшується, натомість імпортна росте.

Близько однієї третини світового експорту та імпорту продовольства припадає на країни Азії, Африки та Латинської Америки. Найбільш активним та перспективним учасником із цієї групи країн є Китай.

Основними факторами сприяння продовольчої торгівлі є: економічне зростання регіону, обсяг попиту, взаємодія пропозиції та попиту, органи загальнодержавного та регіонального управління та фактор непрямого впливу. Також визначені такі фактори впливу на забезпечення товаропросування продовольчих товарів: цінову політику, ринкову кон'юнктуру, інфраструктуру ринку, попит і пропозицію продовольчих товарів, інституційне забезпечення,

бюджетні обмеження споживачів і фактори циклічного та економічного зростання, див. табл. 1.

Таблиця 1 - Фактори, які впливають на розвиток торгівлі продовольчими товарами

Фактор	Характер впливу	Наслідки
Темпи становлення інфраструктурної складової ринків багатьох товарів та послуг, а таке формування їх раціональної структури	Негативний вплив	Повільні темпи становлення інфраструктури продовольчих ринків обмежують доступ споживачів до продуктів харчування
Невисока еластичність попиту	Позитивний вплив	Стабільність обсягів збуту продукції кінцевим споживачем
Конкурентна ситуація на ринках окремих видів продовольчих товарів	Позитивний вплив	В умовах чистої конкуренції або олігополії, ціни встановлюються на основі співвідношення попиту та пропозиції
Ринкові та споживчі характеристики об'єктів ринку продовольства	Позитивний вплив	Високий рівень стандартизації товарних партій
Канали розподілу продукції	Позитивний вплив	Канали є сформованими і довгими за ті, що існують на інших ринках
Взаємовплив ринків продовольства та суміжних товарних ринків	Позитивний вплив	Забезпечення доступу споживачів до продовольчих товарів
Інвестиційна привабливість продовольчих ринків	Позитивний вплив	Продовольчі ринки є інвестиційно привабливими, тому що попит на продовольчі товари є нееластичним

Складено автором за джерелом [5,6]

Факторами, що перешкоджають підвищенню активності країн на світових продовольчих ринках, є: низька ефективність продовольчої системи, висока залежність від імпорту продовольства, іноземних інвестицій: протекціонізм щодо вітчизняних виробників продовольства: недосконалість ринкового механізму та системи державного регулювання економіки. Тим не менш, міжнародна торгівля продовольством – важливий напрямок глобалізації національних продовольчих систем [7].

Товарна структура міжнародної торгівлі продовольчими товарами представлена продукцією землеробства, тваринництва, лісового господарства, рибальства та морського промислу, а також напівфабрикатами та готовими товарами, виробленими на їх основі. Найважливіше місце на світовому продовольчому ринку займають зерно та продукти його переробки, олія, насіння, рослинні олії, жири, шроти, овочі та фрукти, м'ясо та м'ясопродукти, молочні продукти, кава, какао, чай, цукор, риба та морепродукти.

Особливостями світової торгівлі продовольством є:

- використання різних форм організації торгівлі (біржі, аукціони, торги, електронна торгівля);

- специфіка ціноутворення;
- нестабільність цін через вплив погодних умов, сезонності виробництва та споживання, спекулятивні операції на біржах, загострення конкуренції з боку товарів-замінників (рівень цін на окремі види продукції може змінюватися до 100% на рік та до 10-13% на місяць) . На зміну світових цін суттєво впливає зовнішньоторговельна політика держав (тарифне та нетарифне регулювання, субсидії тощо) [8].

Наслідки пандемії COVID-19, що зберігаються, не дозволяють прискорити роботу з досягнення цілей подолання голоду до 2030 року. Нерівномірні темпи економічного відновлення в різних країнах у 2021 році та відсутність відновлення втрачених доходів тих, хто найбільше постраждав від пандемії, посилили існуючі фактори нерівності та погіршили становище у плані продовольчої безпеки тих груп населення, які й раніше зазнавали найбільших труднощів із забезпеченням членів сімей харчуванням. Крім того, минулого року зросли ціни на продовольство, що було зумовлено гострими проблемами в ланцюжках постачання, різким зростанням транспортних витрат та іншими збоями, причиною яких стала пандемія COVID-19. Війна в Україні, в якій беруть участь два найбільші світові виробники сільськогосподарської продукції та основних зернових культур, також порушує ланцюжки поставок і веде до підвищення світових цін на зерно, добрива та енергоносії, що призводить до дефіциту продовольства та провокує подальшу інфляцію продовольчих цін. Зростаюча частота та інтенсивність екстремальних кліматичних явищ призводить до серйозних порушень у ланцюжках поставок, особливо у країнах з низьким рівнем доходу. Інтенсифікація основних факторів відсутності продовольчої безпеки та неповноцінного харчування – конфліктів, екстремальних кліматичних умов, економічних потрясінь, що часто надають комплексний вплив, – поряд із зростаючими масштабами нерівності продовжує вести до зниження кількості та якості харчових продуктів, до яких мають доступ люди, та погіршує фінансове становище багатьох країн, ускладнюючи для їх урядів завдання щодо пом'якшення впливу таких факторів.

На цьому тлі нагальною необхідністю стає перерозподіл державних бюджетів та цінових стимулів; воно має бути першим кроком навіть для країн, які мають та можуть нарощувати відповідні бюджети. Існують можливості розподіляти державні бюджети більш економічно та ефективно, щоб досягти цілей у галузі розвитку, таких як зниження вартості здорового харчування та підвищення його економічної доступності, із застосуванням стійких та інклюзивних підходів та з опорою на принцип "ніхто не повинен залишитися поза увагою". Багато країн можуть не лише переорієнтувати свою агропродовольчу політику, а й розробити інші заходи політики в межах агропродовольчих систем та додаткові заходи в інших секторах, таких як охорона здоров'я, соціальний захист та охорона навколишнього середовища. Такі заходи створять стимули, необхідні для досягнення вищезазначеної мети (визначення переорієнтації та політики підтримки агропродовольчого сектору).

Згідно з визначенням, сформульованим Продовольчою та сільськогосподарською організацією Об'єднаних Націй (ФАО), Програми

розвитку ООН (ПРООН) та Програми ООН з навколишнього середовища (ЮНЕП) (2021), переорієнтація політики підтримки – це скорочення неефективних, нестійких та/або створюють нерівноправність заходів підтримки та заміна їх заходами із протилежними характеристиками. Інакше кажучи, підтримка не припиняється, а переформатується. Переорієнтація заходів підтримки у такому вигляді завжди передбачатиме реформування[9].

Політика підтримки сільськогосподарського сектору – це заходи, які приховано чи явно впливають на ціни сільськогосподарських виробників та прибутковість їх діяльності, що передбачають грошові виплати фермерам або державні витрати та інвестиції у загальні послуги та суспільні блага, адресатом яких є сільськогосподарський сектор. Це, наприклад, цінові (анти) стимули (переважно прикордонні заходи та інтервенції щодо внутрішніх цін), які є непрямими трансфертами фермерам за рахунок коштів споживачів та платників податків.

Політика підтримки продовольчого сектору, як правило, має ширше охоплення і стосується не тільки того, як виробляється продовольство, а й того, як воно переробляється, розподіляється, купується і надається населенню, і того, як забезпечуються потреби людини з погляду здоров'я та харчування. На жаль, обсяг зіставних даних про підтримку продовольчого сегменту агропродовольчої системи обмежений, на відміну даних про підтримку сільського господарства.

За допомогою заходів політики уряду створюють стимули та/або антистимули, що змінюють поведінку суб'єктів агропродовольчих систем, становище населення та показники діяльності агропродовольчого сектору. У свою чергу, на дії урядів впливають заходи політики, які здійснюють інші країни, тому важлива не лише власна політика

На жаль, діапазон заходів політики на підтримку агропродовольчого сектору, безпосередньо розроблених для одночасного та узгодженого досягнення цілей, пов'язаних з усіма аспектами продовольчої безпеки та харчування та станом навколишнього середовища, є дуже вузьким. Крім того, такі заходи переважно розробляються та реалізуються ізольовано, задля досягнення окремої мети, без урахування їхнього непередбачуваного впливу на інші аспекти.

В результаті агропродовольчі системи функціонують таким чином, що вартість здорового харчування вп'ятеро перевищує вартість раціону, в якому потреби в енергії задовольняються лише за рахунок основних зернових. Крім того, підтримка у її сучасній формі створила ситуацію, коли на ринки у великих кількостях поставляються недорогі харчові продукти з високою енергетичною та мінімальною харчовою цінністю. Нездорове харчування дорого коштує системі охорони здоров'я: за прогнозами, до 2030 року витрати на охорону здоров'я, пов'язані зі смертністю та неінфекційними захворюваннями, перевищать 1,3 трлн дол. США на рік. Водночас агропродовольчі системи є одним із найбільших джерел глобальних викидів парникових газів (ПГ) та створюють надмірне навантаження на земельні, водні та інші природні ресурси. За прогнозами, до 2030 року соціальні витрати, зумовлені викидами ПГ, пов'язаними із сучасними агропродовольчими системами та моделями споживання продовольства, джерелом якого є ці системи, перевищать 1,7 трлн

дол. США. Перехід на раціон харчування, який переважно складається з продуктів рослинного походження, дозволить до 2030 року скоротити соціальні витрати, пов'язані з викидами ПГ, на 41–74 відсотки[10].

Держави надають підтримку агропродовольчому сектору не перше десятиліття. Першочергові завдання такої підтримки полягають у підвищенні обсягів виробництва сільськогосподарської продукції, головним чином основних зернових, захисті доходів фермерів та/або забезпеченні національної продовольчої безпеки. У минулому політика країн у сфері продовольчої безпеки мала на меті забезпечити наявність продовольства, особливо зернових (наприклад, кукурудзи, пшениці та рису). Тому агропродовольчі системи по всьому світу успішно забезпечують населення харчовою енергією, що надходить із недорогих зернових. Більшість незаможних жителів усіх регіонів і країн світу мають достатні засоби для задоволення денної потреби в харчовій енергії за рахунок цих продуктів. Однак вони не забезпечують задоволення інших харчових потреб, таких як споживання достатньої кількості макро- та мікроелементів, та профілактика неповноцінного харчування у всіх його формах та пов'язаних із харчуванням НІЗ за рахунок споживання різноманітної їжі. На основні продукти в середньому припадає лише 15 відсотків загальної вартості здорового раціону[10 11].

Більшість сучасних заходів політики на підтримку агропродовольчого сектору не допомагають країнам забезпечувати населення здоровим харчуванням, а деякі навіть ненавмисно погіршують становище в галузі продовольчої безпеки та показники харчування та провокують зростання поширеності надмірної ваги, ожиріння та пов'язаних із харчуванням НІЗ. Хоча споживання великих обсягів цукру негативно впливає на здоров'я, а високі викиди вуглецю в тваринницькому секторі знижують ефективність заходів щодо адаптації до зміни клімату та пом'якшення його наслідків, наймасштабніша підтримка виділяється саме виробникам цукру та товарів, виробництво яких супроводжується інтенсивними викидами (таких як яловичина та молоко). Крім того, така підтримка робить не вигідним виробництво здорових та поживних продуктів, наприклад, плодоовочевої продукції та зернобобових. Тим не менш, докладних даних про те, як такі заходи впливають на вартість поживних продуктів та економічну доступність здорового харчування, досі вкрай мало[12].

Багато заходів підтримки агропродовольчого сектору розподіляються нерівномірно: наприклад, далеко не всі дрібні фермери можуть виконати вимоги для отримання зумовленої підтримки, яка прив'язана до конкретних обсягів виробництва певних товарів або використання певних засобів виробництва. Іншими словами, такі заходи найчастіше створюють диспропорції на ринках: вони перешкоджають вільній та відкритій конкуренції і (що особливо актуально у разі зумовленої підтримки) приносять вигоду великим виробникам, які можуть виконати вимоги для її одержання (тобто обсяги виробництва конкретних продуктів, використання конкретних засобів виробництва та ін.).

Тому необхідно переосмислити розподіл державних витрат і переорієнтувати агропродовольчу політику. Необхідний ретельний аналіз можливостей переорієнтації підтримки, що стосуватиметься не лише виробництва сільськогосподарської продукції (з точки зору як кількості, так і різноманітності), а й усіх етапів ланцюжків постачання продовольства, продовольчого середовища та поведінки споживачів. Справа в тому, що фактори, що визначають високу вартість поживних продуктів, впливають на всі елементи агропродовольчих систем. Крім того, необхідно всебічно оцінити можливі побічні ефекти переорієнтації. Наприклад, рис, незважаючи на високу калорійність, бідний на мікроелементи, а його виробництво супроводжується високими обсягами викидів, проте його виробники по всьому світу отримують значний обсяг підтримки, оскільки це основний харчовий продукт для більш ніж 3 млрд. осіб. При розробці продуманої стратегії переорієнтації підтримки рисівництва повинні враховуватись такі аспекти, як екологічна стійкість, показники харчування та економічна доступність здорового раціону [12].

Наведені вище аргументи показують, що для переорієнтації заходів політики на підтримку агропродовольчого сектору важливий підхід на рівні агропродовольчих систем (рис. 2).

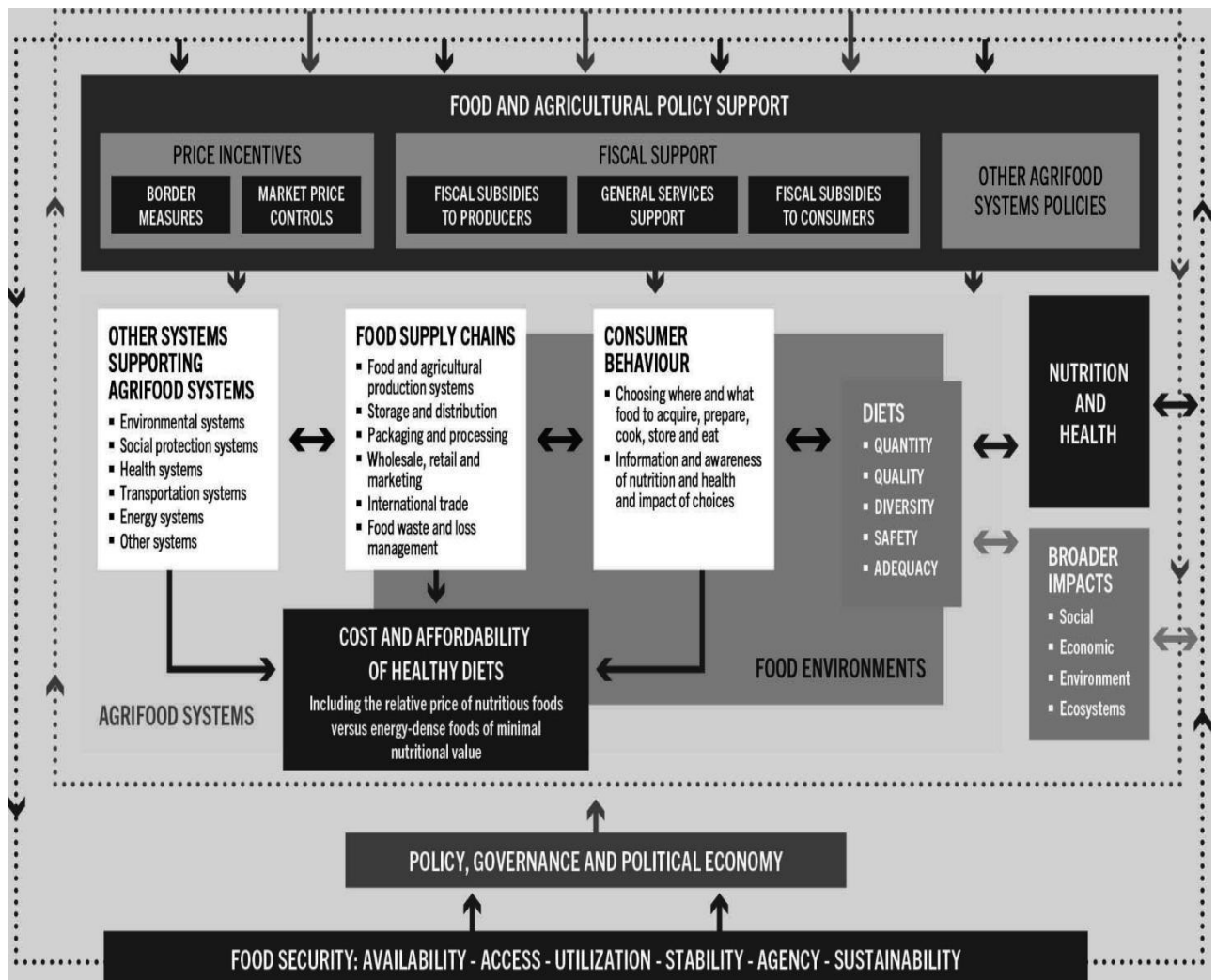

Рисунок 2 - Система агропромислової переорієнтації

Джерело [12]

Цей підхід передбачає облік взаємозв'язку між заходами політики, наявністю та вартістю поживних продуктів порівняно з продуктами, що мають високу енергетичну та мінімальну харчову цінність, багато з яких продаються за низькими цінами, доходами населення та впливом агропродовольчих систем на харчування та стан навколишнього середовища. Тобто йдеться як про розширення пропозиції поживних продуктів, що становлять здоровий раціон, так і про зниження їхньої вартості в абсолютному та відносному вираженні. Щоб змінити сучасні моделі споживання харчових продуктів і покінчити з голодом та неповноцінним харчуванням у всіх його формах, буде потрібно як реалізація заходів політики, так і інформаційно-просвітницька робота.

Економічна доступність здорового раціону визначається не тільки вартістю поживних продуктів, що входять до нього, але і вартістю такого раціону в порівнянні з доходами людей, і вартістю поживних продуктів у порівнянні з продуктами, що містять велику кількість жирів, цукрів і/або солі, які нерідко широкодоступні і активно рекламуються. Основним аспектом економічного розвитку є підвищення доходів людей, але у цьому виданні ця тема не розглядається. Воно присвячене переорієнтації політики підтримки агропродовольчого сектору на користь зниження вартості здорового харчування. Але в процесі переорієнтації необхідно оцінювати вплив різних варіантів переформатованих заходів на доходи різних суб'єктів, включаючи фермерські господарства, та побічні ефекти їх застосування, а також повною мірою враховувати та регулювати і перше, і друге.

У той же час важливо усвідомлювати, що, хоча підтримка агропродовольчого сектора може в кінцевому рахунку створити необхідні стимули та принести бажані результати в агропродовольчих системах, процеси за їх межами можуть мати зворотні наслідки. Тому для максимально ефективного використання ресурсів, які мають зокрема системи охорони здоров'я та охорони навколишнього середовища, у перехідний період необхідно доповнювати заходи політики, орієнтовані на агропродовольчі системи, заходами, розрахованими на галузі за їх межами, та враховувати як синергетичний ефект, так і побічні ефекти відповідних заходів.

Переорієнтація заходів політики на підтримку агропродовольчого сектора не одразу принесе плоди у вигляді зниження вартості поживних продуктів, і в короткостроковій перспективі її наслідками можуть стати нестабільність коштів для існування та втрата доходів. Іншими словами, цей процес матиме певні побічні ефекти, тому щоб уникнути непередбачених наслідків, особливо для тих, хто найбільш вразливий перед змінами, у перехідний період можуть знадобитися заходи пом'якшення, такі як соціальний захист. До переорієнтації заходів політики на підтримку агропродовольчого сектора та розробки додаткових заходів у рамках агропродовольчих систем та за їх межами потрібно підходити по-різному залежно від структурних характеристик країн, таких як рівень доходу, структура виробництва, забезпеченість природними ресурсами, сальдо торговельного балансу, становище галузі продовольчої безпеки та харчування та політико-економічні фактори.

Переорієнтація підтримки в її сучасному вигляді – важливий крок. Але в багатьох країнах для того, щоб забезпечити економічну доступність здорового харчування для всіх, потрібно також збільшити обсяг інвестицій у агропродовольчий сектор. Для низки країн, де нині на заходи політики на підтримку агропродовольчого сектору виділяються лише обмежені обсяги державних ресурсів, завдання переорієнтації виявиться нерозв'язним. У таких країнах важливо збільшити як державні витрати, так і приватні інвестиції, зокрема за рахунок змішаного фінансування. З'ясувати, які це країни – ще одне важливе завдання, задля підтримки світової продовольчої безпеки.

З метою стабілізації продовольчих ринків державами використовуються експортні квоти, буферні запаси та інші заходи. Регулювання світового продовольчого ринку здійснюють міжнародні організації, зокрема, продовольча та сільськогосподарська організація ООН (ФАО), СОТ. Основна мета – забезпечення світової продовольчої безпеки, зниження рівня протекціонізму. При цьому інтереси національних економік та міжнародних організацій не завжди збігаються.

Продовольча та сільськогосподарська організація Об'єднаних Націй (ФАО) (Food and Agriculture Organization, FAO) – організація ООН, основним завданням якої є боротьба з голодом. ФАО виступає як форум, де розвинені країни, що розвиваються, на рівних обговорюють і погоджують політичні рішення у сфері продовольчої безпеки [13].

Крім того, ФАО служить джерелом інформації та надає допомогу країнам, що розвиваються, у покращенні практик сільського господарства, лісівництва та рибництва, прагне забезпечити здорове харчування та продовольчу безпеку для всіх. Станом на серпень 2018 року у ФАО налічується 197 держав-членів [14].

Діяльність ФАО спрямована на зменшення гостроти проблеми злиднів і голоду у світі шляхом сприяння розвитку сільського господарства, поліпшення харчування та вирішення проблеми продовольчої безпеки та доступності харчування, необхідного для активного та здорового життя. ФАО діє як нейтральний форум, а також як джерело знання та інформації. Допомагає країнам, що розвиваються, і країнам у перехідному періоді модернізувати і покращити сільське господарство, лісівництво і рибалка.

ФАО визначила п'ять пріоритетних напрямів роботи, у яких Організація може найефективніше застосувати та мобілізувати свої знання, навички та досвід [15]:

1. Сприяння боротьбі з голодом, відсутністю продовольчої безпеки та недоїданням — сприяння викоріненню голоду шляхом сприяння здійсненню політики та політичних зобов'язань на підтримку продовольчої безпеки та забезпечення наявності та доступності оновленої інформації про проблеми та рішення в галузі голоду та харчування.

2. Підвищення продуктивності і стійкості сільського, лісового та рибного господарства — заохочення політики та практики, заснованих на фактичних даних, для підтримки високопродуктивних сільськогосподарських секторів

(рослинництво, тваринництво, лісове господарство та рибальство), забезпечуючи при цьому стійке використання природних ресурсів.

3. Скорочення масштабів злиднів у сільських районах — надання допомоги бідним верствам населення в отриманні доступу до ресурсів та послуг, яких вони потребують, включаючи зайнятість у сільських районах та соціальний захист для виходу зі злиднів.

4. Забезпечення інклюзивності та ефективності агропродовольчих систем — допомога у створенні безпечних та ефективних продовольчих систем, які підтримують дрібних сільськогосподарських виробників та скорочують бідність та голод у сільських районах.

5. Підвищення стійкості засобів до існування перед загрозами та кризами — допомога країнам у підготовці до стихійних лих та антропогенних катастроф шляхом зниження їх ризику та підвищення стійкості їх продовольчих та сільськогосподарських систем.

Кожні два роки представники держав-членів збираються на Конференції ФАО для розгляду глобальних політичних питань та міжнародних рамкових структур, а також для підбиття підсумків та затвердження бюджету на найближчі два роки. Для спільного керівництва програмою та бюджетною діяльністю організації учасники конференції обирають членів Ради на трирічний термін повноважень. Учасники Конференції також обирають Генерального директора на чотирирічний термін повноважень із правом одного переобрання.

Департаменти ФАО:

- сільського господарства та захисту споживачів;
- економіки та соціального розвитку;
- рибного господарства та аквакультури: лісового господарства: корпоративного обслуговування;
- технічного співробітництва та управління програмами;
- департамент з питань клімату, біорізноманіття, земельних та водних ресурсів.

Децентралізована мережа ФАО включає п'ять регіональних, десять субрегіональних та 85 повноцінних державних відділень (за винятком тих, що розташовуються в регіональних та субрегіональних відділеннях), з яких шість бюро з партнерства та зв'язків, 37 країн мають множинні акредитації, 1 програмне відділення, 4 національних кореспондента, 6 бюро зв'язку, 2 інформаційні відділення та 2 інші типи представництва.

На основі статичних даних продовольчої та сільськогосподарської міжнародної організації ФАО, можна стан та особливості світової торгівлі продовольством у 2015-2021 роках.

Загальний обсяг виробництва основних культур збільшився на 53 відсотки в період з 2000 по 2019 рік і досяг рекордного рівня 9,4 мільярда тонн у 2019 році, (рис. 3). Це на 3,2 мільярда тонн більше, ніж 2000 року. У 2019 році основну групу культур, вироблених у 2019 році, склали трохи менше однієї третини від загального обсягу, за ними йдуть цукрові культури (24 відсотки) та овочі та олійні культури (по 12 відсотків кожна).

Фрукти, коренеплоди та бульбоплоди становили по 9 відсотків від загального обсягу виробництва. Збільшення виробництва в основному пов'язане з комбінацією факторів: ширше використання зрошення, пестицидів та добрив та, меншою мірою, збільшення оброблюваної площі: інші фактори, такі як найкращі методи ведення сільського господарства та використання високоврожайних культур, також відіграють роль [16,17].

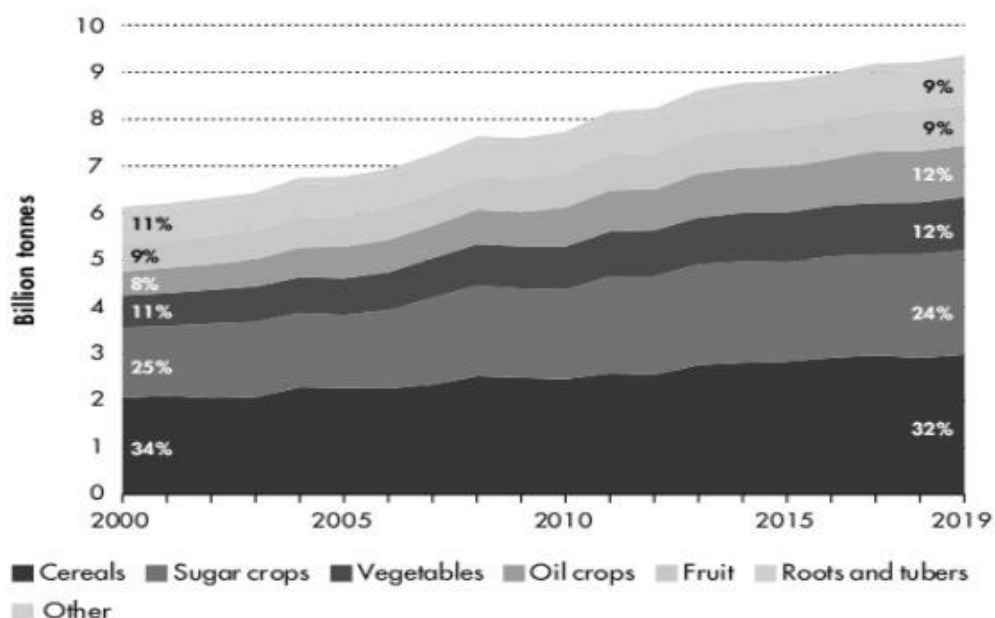

Рисунок 3 - Світове виробництво сільськогосподарських культур за товарними групами з 2000 року по 2019 рік, %

Джерело [20]

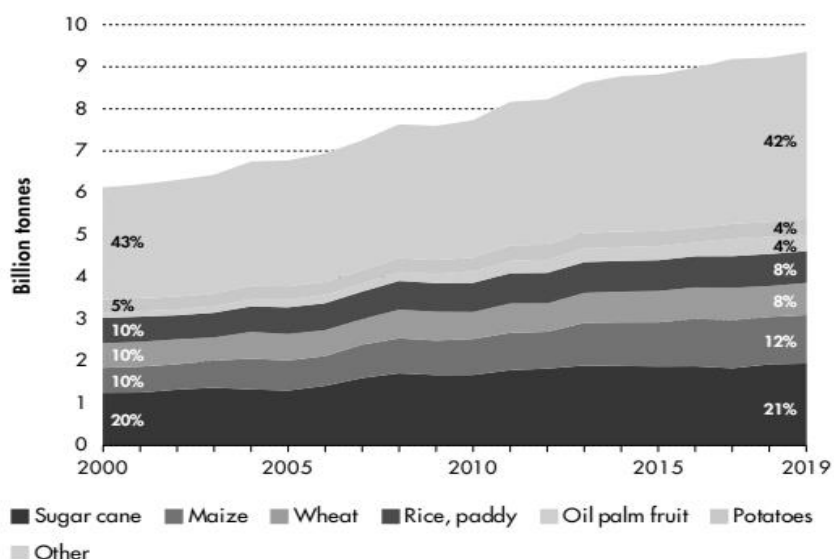

Рисунок 4 - Світове виробництво сільськогосподарських культур, основні товари з 2000 року по 2019 рік, %

Джерело [20]

Хоча у всьому світі вирощується і збирається велика кількість сільськогосподарських культур, всього на чотири окремі культури припадала половина світового виробництва основних культур у 2019 році: цукрова тростина (21 відсоток від загальної кількості, з 1,9 мільярда тонн), кукурудза (12 відсотків, с. 1,1 мільярда тонн), рису (8 відсотків, з 0,8 мільярда тонн) та пшениці (8 відсотків, з 0,8 мільярда тонн) (рис. 4). На плоди олійної пальми та картопля припадало додатково по 4 відсотки світового виробництва сільськогосподарських культур.

На основі даних додатку 1, побудовано графічне зображення динаміки світового ринку цукру (рис. 5).

Рисунок 5 - Динаміка світового ринку цукру за 2015-2022 роки, млн. Тонн
Джерело [18]]

За даними додатку 1 та рисунку 5, можна визначити стан та тенденції на світовому ринку молочної продукції:

- виробництво цукру показує помірну тенденцію спаду виробництва, за період з 2015 року по 2022 рік, різкі зміни в кількості виробництва не присутні, натомість присутній поступовий спад, який оцінюється в 6,4 млн. тонн або 3,54%:

- торгівля цукром показує помірну тенденцію росту, за період з 2015 року по 2022 рік, різкі зміни в кількості не присутні, натомість присутній поступова тенденція росту, яка оцінюється в 3,7 млн. тонн або 6,69%:

- загальне споживання цукру показує помірну тенденцію спаду, за період з 2015 року по 2022 рік, різкі зміни в кількості загального споживання не присутні, натомість присутній поступовий помірний спад, який оцінюється в 7 млн. тонн або 3,89%:

- запаси цукру на кінець періоду показують стабільну тенденцію росту, за період з 2015 року по 2022 рік, різкі зміни в кількості запасів зернових на

кінець періоду не присутні, натомість присутній поступовий сильний приріст, який оцінюється в 25,9 млн. тонн або 32,62%:

- індекс цін на цукор ФАТ показує значний приріст за період, а також присутня точка різкої зміни з 2020 року на 2021 рік, яка зіставила 29,8 пунктів індексу або 37,48%. Загальний приріст на період з 2015 року по 2022 рік, ріст склав 29,6 пункти індексу або 35,58%.

На цукрову тростину припадало 21 відсоток світового виробництва сільськогосподарських культур у період 2000–2019 років. У той час як кукурудза, пшениця і рис становили по 10 відсотків від загального обсягу в 2000 році, виробництво кукурудзи зростало в три рази швидше, ніж виробництво пшениці або рису протягом цього періоду, перевершивши рис у 2001 році і став другою найбільш виробленою культурою світі.

Таблиця 2 - Ціни на цукрову тростину за період з 2015 року по 2020 рік

Міжнародні ціни виробників на цукровий очерет (Долар США за тонну)	2015 Рік	2016 Рік	2017 Рік	2018 Рік	2019 Рік	2020 Рік	2015/2020 pp	
							Аб с.	Відн (%)
Бразилія	19	20,5	*	19	18,4	15,6	-3,4	-17,89
Мексика	30,4	29,4	35,6	40,7	40,5	36,8	6,4	21,05
Таїланд	*	20,9	27,8	23,6	19,1	21,5	0,6	2,87
Австралія	30,1	27,5	33,7	29,9	27,1	28,5	-1,6	-5,32
Середнє	26,5	24,6	32,4	28,3	26,3	25,6	0,5	0,18

Складено та розраховано автором за джерелом [19]

Головні виробники цукрового очерету в світі: 1 - Російська Федерація, 2 - Франція, 3 - Сполучені Штати Америки, 4 - Німеччина, 5 - Туреччина, 6 - Польща, 7 - Україна, 8 - Єгипет, 9 - Китай, 10 - Великобританія. Найбільша частина виробництва припадає на регіон Європа - 67,2% від світового, Азія - 14,9%, Америка - 12,2%, Африка - 5,7% [24].

За таблицею 2 можна розглянути цінову тенденцію. На ній різких змін тенденції ціни немає. За весь період з 2015 року по 2020 рік, ріст ціни середньому склав 0,5 долара за тонну цукру або 0,18%.

Америка є провідним регіоном з виробництва цукрової тростини (52 відсотки від загальносвітового обсягу) та кукурудзи (49 відсотків), а Азія лідирує з виробництва рису (90 відсотків), плодів олійної пальми (88 відсотків), пшеницю (44 відсотки) та картопля (51). відсоток).

Європейський континент зазвичай виробляє цукор з цукрового буряка. Розглянемо тенденцію цін на цукровий буряк окремо, оскільки Україна займає значну роль в його виробництві.

Таблиця 3 - Світові ціни на цукровий буряк за період з 2015 року по 2020 рік

Міжнародні ціни виробників на цукровий буряк (Долар США за тонну)	2015 Рік	2016 Рік	2017 Рік	2018 Рік	2019 Рік	2020 Рік	2015/2020 рр.	
							Абс.	Відн (%)
США	52	39	45	39	42	*	-10	-19,23
Франція	30,5	31,5	29,1	30,9	25,2	26,1	-4,4	-14,43
Російська Федерація	50,4	43,5	38,3	42,2	30,1	40	-10,4	-20,63
Україна	36,1	33,2	31	27,5	29,2	32,3	-3,8	-10,53
Німеччина	55,5	38,7	31,9	30,2	32,6	32,6	-22,9	-41,26
Туреччина	58,5	63,2	53,2	49,4	56,9	46,1	-12,4	-21,20
Польща	31,8	29,7	25,4	29,1	27,9	26,2	-5,6	-17,61
Середнє	44,97	39,83	36,27	35,47	34,84	33,88	-9,93	-20,70

Складено та розраховано автором за джерелом [19]

Головні виробники цукрового буряку в світі: 1 - Російська Федерація, 2 - Франція, 3 - Сполучені Штати Америки, 4 - Німеччина, 5 - Туреччина, 6 - Польща, 7 - Україна, 8 - Єгипет, 9 - Китай, 10 - Великобританія. Найбільша частина виробництва припадає на регіон Європа - 67,2% від світового, Азія - 14,9%, Америка - 12,2%, Африка - 5,7% [24].

Згідно до додатку 1 середньодобова ціна ММС (Marsh&McLennanCompanies, Inc.) центів США/фунт показує значний приріст за період, а також присутня точка різкої зміни з 2020 року на 2021 рік, яка зіставила 4,82 цента США за фунт або 37,51%. Загальний приріст на період з 2015 року по 2022 рік, ріст склав 4,45 центи США за фунт або 30,92%.

За таблицею 3 можна розглянути цінову тенденцію. На ній різких змін тенденції ціни немає. За весь період з 2015 року по 2020 рік, спад ціни середньому склав 9,93 доларів за тонну цукру або 20,7%.

Отже, присутня тенденція стабільно помірного спаду кількості виробництва загального обсягу цукру та спаду його споживання на світовому ринку, натомість кількість його торгівлі та кількість запасів цукру на кінець періоду виросла, також присутній ріст цінового індексу на період 2022 року, такий ріст можна зумовити ринковими коливаннями.

На рисунку 6 показано, що за кожним основним продуктом сільськогосподарської культури на частку трьох провідних виробників разом узятих припадає значна частка загальносвітового обсягу: трохи більше 40 відсотків для пшениці та картоплі, близько 60-66 відсотків для цукрової тростини, кукурудзи та рису та майже 90 відсотків за плодами олійної пальми у 2019 році. Для кожної культури найбільшого виробника також припадає значна частка світового виробництва: у 2019 році на Бразилію припадало близько 40 відсотків світового виробництва цукрової тростини, на Сполучені Штати Америки - близько 30 відсотків світового виробництва кукурудзи Китай (який входить до трійки найбільших виробників чотирьох із шести основних сільськогосподарських культур) виробив близько 25 відсотків світового виробництва рису та картоплі та трохи менше 20 відсотків світового виробництва кукурудзи, пшениці, а 60 відсотків виробництва плодів олійної

пальми посідає Індонезію. Така концентрація може мати великий вплив на ціни, коли це впливає на врожаї, як позитивно, так і негативно, в основних країнах-виробниках, які експортують частину своєї продукції.

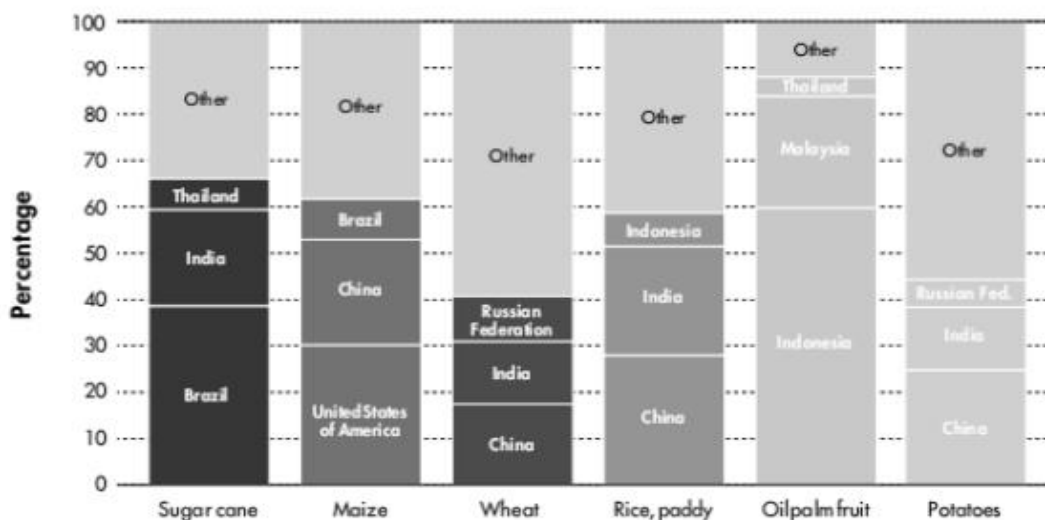

Рисунок 6 - Світове виробництво головних культур за основними виробниками за 2019 рік, %

Джерело [20]

Більшість основних сільськогосподарських культур можна споживати в необробленому вигляді, але дві групи сільськогосподарських культур, зокрема, вимагають обробки для виробництва товарів, що використовуються як їжа, так і як паливо: олійні культури та цукрові культури. Отже, вони впливають на харчування та здоров'я, а також на енергію та довкілля.

На основі даних додатку 2, побудовано графічне зображення динаміки світового ринку пшениці (рис. 7).

Рисунок 7 - Динаміка світового ринку пшениці за 2015-2022 роки, млн.

т.

Складено за джерелом [18]

Головні виробники пшениці в світі: 1 - Китай, 2 - Індія, 3 - Російська Федерація, 4 - Сполученні Штати Америки, 5 - Франція, 6 - Канада, 7 - Україна, 8 - Пакистан, 9 - Німеччина, 10 - Австралія. Найбільша частина виробництва припадає на регіон Азії - 44,1% від світового, Європа - 34,2%, Америка - 15,2%, Африка - 3,5%, Океанія - 2,9% [24].

За даними додатку 2 та рисунку 7, можна визначити стан та тенденції на світовому ринку зернових:

- виробництво пшениці показує стабільну тенденцію росту, за період з 2015 року по 2022 рік, різкі зміни в кількості виробництва не присутні, натомість присутній поступовий помірний приріст, який оцінюється в 36,9 млн. тонн або 5,03%:

- торгівля пшениці показує стабільну тенденцію росту, за період з 2015 року по 2022 рік, різкі зміни в кількості не присутні, натомість присутній поступовий помірний приріст, який оцінюється в 22,2 млн. тонн або 13,32%:

- загальне споживання пшениці показує стабільну тенденцію росту, за період з 2015 року по 2022 рік, різкі зміни в кількості загального споживання не присутні, натомість присутній поступовий помірний приріст, який оцінюється в 57,7 млн. тонн або 8,12%:

- запаси пшениці на кінець періоду показують стабільну тенденцію росту, за період з 2015 року по 2022 рік, різкі зміни в кількості запасів пшениці на кінець періоду не присутні, натомість присутній сильний поступовий приріст, який оцінюється в 75,4 млн. тонн або 33,9%:

- індекс цін на зернові ФАТ показує значний приріст за період, а також присутні точки різкої зміни з 2020 року на 2021 рік, яка зіставила 31 пункт індексу або 30,69%, та на період з 2021 року на 2022 рік, яка зіставила 41 пункт індексу або 31,06%. Загальний приріст на період з 2018 року по 2022 рік, ріст склав 74 пункти індексу або 74,75%.

Таблиця 4 - Світові ціни на пшеницю різних виробників за період з 2015 року по 2022 рік

Міжнародні ціни на пшеницю (Дол за тонну)	2015 Рік	2016 Рік	2017 Рік	2018 Рік	2019 Рік	2020 Рік	2021 Рік	2022 Рік	2015/2022 pp.	
									Абс.	Відн (%)
Сполучені Штати Америки	242	198	226,3	241,5	227,5	216,4	284,8	459,6	217,6	89,91
Європейський Союз	200,2	184	187,8	208,8	215	209,2	266,8	408,4	208,2	104,00
Чорне море	194,2	187,3	188,3	203,3	199,3	206,2	261,5	458,5	264,3	136,10
Аргентина	226	210	190,5	267,8	243	241,7	260,3	478	258	112,37
Російська Федерація	193,3	187,5	187,8	205,2	202,5	208	261,5	423,3	230,1	119,06
Україна	190	183,8	184,8	202,8	201,8	207	260,3	370	180	94,74
Казахстан	270	196,5	185	169	204	255	240	440	170	62,96
Середнє	216,5	192,4	192,9	214	213,3	220,5	262,2	434,3	217,73	102,73

Складено та розраховано автором за джерелом [19]

За таблицею 4 можна розглянути цінову тенденцію, присутня точка надмірного росту в період з 2021 року по 2022 рік, середнє значення росту ціни склало 172,1 долар за тону пшениці або 65,65%, тобто ціна виросла за рік більш ніж в півтори рази. За весь період з 2015 року по 2022 рік, приріст ціни середньому склав 217,73 долара за тону пшениці або 102,73%, тобто ціна виросла більш ніж в два рази за 8 років.

Отже, присутня тенденція стабільного приросту кількості пшениці на світовому ринку та її торгівлі, також збільшується кількість запасів, але, натомість, присутній надзвичайний ріст ціни та цінового індексу на пшеницю, який можна зумовити політичними, ринковими спекуляціями, природними явищами та війною в Україні, яку використовують також в спекулятивному напрямку. На це вказують присутні світові запаси пшениці в обсязі 297,8 млн. тонн, при річному виробництві в Україні 27 млн. тонн пшениці, тобто якщо стояла би мета замінити втрачену кількість виробленої пшениці в світі, можна було використати резерви та зменшити ціну на пшеницю в світі.

На основі даних додатку 3, побудовано графічне зображення динаміки світового ринку рису (рис. 8).

Рисунок 8 - Динаміка світового ринку рису за 2015-2022 роки, млн. т.

Складено за джерелом [18]

Головні виробники рису в світі: 1 - Китай, 2 - Індія, 3 - Індонезія, 4 - Бангладеш, 5 - В'єтнам, 6 - Таїланд, 7 - М'янма, 8 - Філіппіни, 9 - Бразилія, 10 - Японія. Найбільша частина виробництва припадає на регіон Азії - 89,9% від світового, Америка - 5%, Африка - 4,6%, Європа - 0,6%, Океанія - 0,1% [24].

За даними додатку 3 та рисунку 8, можна визначити стан та тенденції на світовому ринку зернових:

- виробництво рису показує стабільну тенденцію росту, за період з 2015 року по 2022 рік, різкі зміни в кількості виробництва не присутні, натомість

присутній поступовий помірний приріст, який оцінюється в 28,6 млн. тонн або 5,83%:

- торгівля рисом показує стабільну тенденцію росту, за період з 2015 року по 2022 рік, різкі зміни в кількості не присутні, натомість присутній поступовий помірний приріст, який оцінюється в 12,4 млн. тонн або 29,88%:

- загальне споживання рису показує стабільну тенденцію росту, за період з 2015 року по 2022 рік, різкі зміни в кількості загального споживання не присутні, натомість присутній поступовий помірний приріст, який оцінюється в 29,4 млн. тонн або 5,97%:

- запаси рису на кінець періоду показують стабільну тенденцію росту, за період з 2015 року по 2022 рік, різкі зміни в кількості запасів рису на кінець періоду не присутні, натомість присутній поступовий приріст, який оцінюється в 25,1 млн. тонн або 15,08%:

- індекс цін на зернові ФАТ показує значний приріст за період, а також точки різкої зміни не наявні. Загальний приріст на період з 2018 року по 2022 рік, ріст склав 7,7 пункти індексу або 7,78%.

Таблиця 5 - Світові ціни на рис різних виробників за період з 2015 року по 2022 рік

Міжнародні ціни на рис (Долар США за тону)	2015 Рік	2016 Рік	2017 Рік	2018 Рік	2019 Рік	2020 Рік	2021 Рік	2022 Рік	2015/2022 рр.	
									Абс.	Відн (%)
Таїланд	385,3	455,8	469,2	456,4	435,5	536,3	490	463,8	78,5	20,38
В'єтнам	332,8	337,3	378,4	421,4	307,5	410	437	388,3	55,5	16,68
Індія	344	361	375	376,6	361,5	380	370	335,3	-8,7	-2,53
США	485	448	445	549,6	478,8	646	397,5	653,25	168,25	34,69
Середнє	386,8	400,5	416,9	451,0	395,8	493,1	423,6	460,2	73,39	17,30

Складено та розраховано автором за джерелом [19]

За таблицею 5 можна розглянути цінову тенденцію. На ній різких змін тенденції ціни немає. За весь період з 2015 року по 2020 рік, спад ціни середньому склав 73,39 доларів за тону рису або 17,3%.

Отже, присутня тенденція стабільно помірному росту кількості виробництва загального обсягу рису, споживання на світовому ринку, торгівлі та кількості запасів рису на кінець періоду, також присутній ріст цінового індексу на період 2022 року, такий ріст можна зумовити ринковими коливаннями.

На основі даних додатку 4, побудовано графічне зображення динаміки світового ринку кормового зерна (рис. 9).

Кормове зерно це - типи зернових культур, які слугують харчуванням для сільськогосподарських тварин, також споживається людьми в менших кількостях. До кормового зерна зазвичай відносять: овес, ячмінь, кукурудзу, сорго, чумізу, африканське просо.

Головні виробники кукурудзи в світі: 1 - Сполучені Штати Америки, 2 - Китай, 3 - Бразилія, 4 - Аргентина, 5 - Україна, 6 - Мексика, 7 - Індія, 8 - Індонезія, 9 - Канада, 10 - Російська Федерація. Найбільша частина виробництва припадає на регіон Америка - 50% від світового, Азія - 32%, Європа - 10,6%, Африка - 7,3%, Океанія - 0,1% [24].

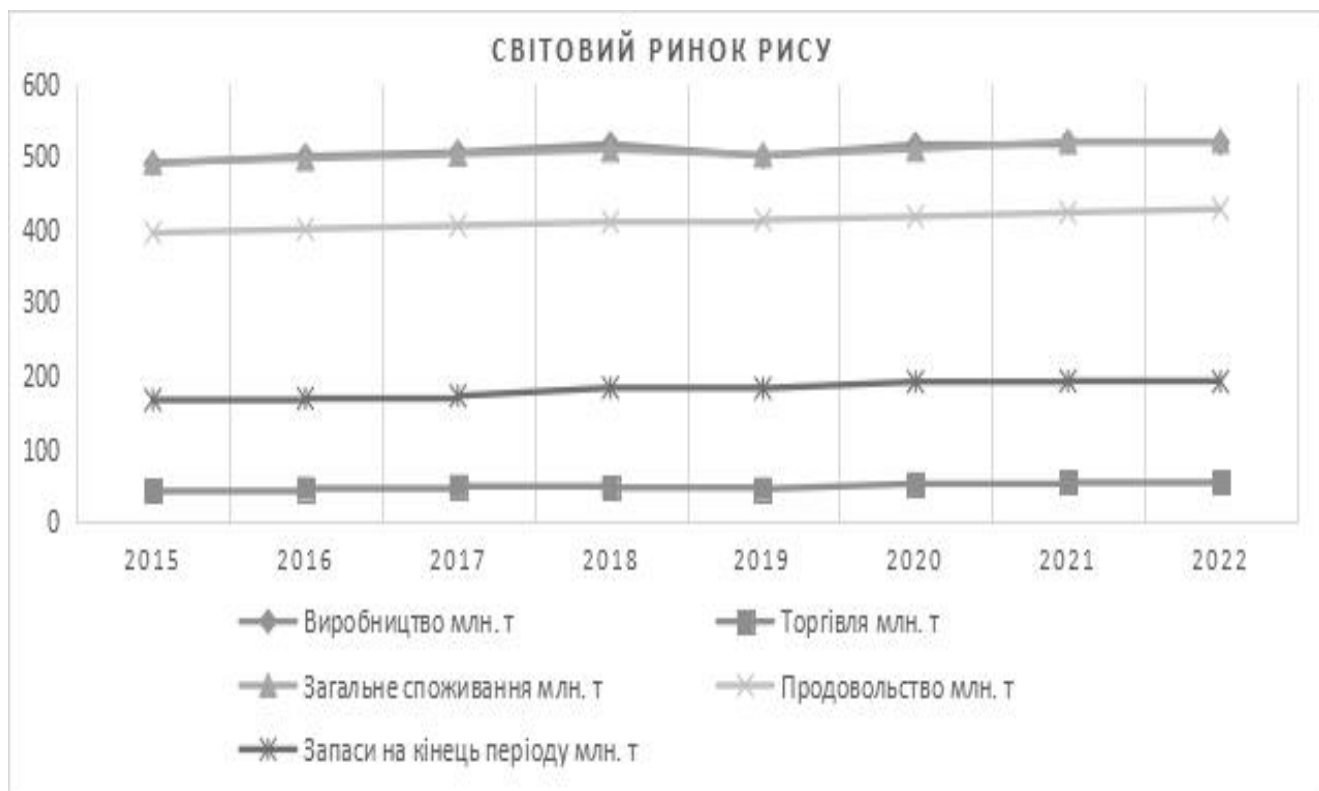

Рисунок 9 - Динаміка світового ринку кормового зерна за 2015-2022 роки, млн. тонн

Складено за джерелом [18]

За даними додатку 4 та рисунку 9, можна визначити стан та тенденції на світовому ринку зернових:

- виробництво кормового зерна показує стабільну тенденцію росту, за період з 2015 року по 2022 рік, різкі зміни в кількості виробництва не присутні, натомість присутній поступовий помірний приріст, який оцінюється в 186 млн. тонн або 14,22%:

- торгівля кормовим зерном показує стабільну тенденцію росту, за період з 2015 року по 2022 рік, різкі зміни в кількості не присутні, натомість присутній поступовий помірний приріст, який оцінюється в 35,3 млн. тонн або 19,11%:

- споживання кормового зерна показує стабільну тенденцію росту, за період з 2015 року по 2022 рік, різкі зміни в кількості загального споживання не присутні, натомість присутній поступовий помірний приріст, який оцінюється в 26,3 млн. тонн або 5,97%:

- фуражне використання кормового зерна показує стабільну тенденцію росту, за період з 2015 року по 2022 рік, різкі зміни в кількості загального

споживання не присутні, натомість присутній поступовий помірний приріст, який оцінюється в 135,5 млн. тонн або 18,45%:

- запаси рису на кінець періоду показують стабільну тенденцію росту, за період з 2015 року по 2022 рік, різкі зміни в кількості запасів рису на кінець періоду не присутні, натомість присутній поступовий приріст, який оцінюється в 81,4 млн. тонн або 29,5%:

- індекс цін на зернові ФАТ показує значний приріст за період, а також присутні точки різкої зміни з 2020 року на 2021 рік, яка зіставила 43 пункти індексу або 42,16%, та на період з 2021 року на 2022 рік, яка зіставила 32 пункт індексу або 22,07%. Загальний приріст на період з 2018 року по 2022 рік, ріст склав 78 пункти індексу або 78,79%.

За таблицею 6 можна розглянути цінову тенденцію. На ній присутня точка надмірного росту в період з 2020 року по 2021 рік, середнє значення росту ціни склало 117,5 доларів за тонну кукурудзи або 71,4%, тобто ціна виросла за рік більш ніж в півтори рази. За весь період з 2015 року по 2022 рік, приріст ціни середньому склав 131,76 доларів за тонну кукурудзи або 76,39%.

Отже, присутня тенденція стабільного приросту кількості кукурудзи на світовому ринку та її торгівлі, також збільшується кількість запасів, але, натомість, присутній надзвичайний ріст ціни та цінового індексу на кукурудзу, який можна зумовити політичними, ринковими спекуляціями, природними явищами.

Таблиця 6 - Світові ціни на кукурудзу різних виробників за період з 2015 року по 2022 рік, долар США за тонну

Міжнародні ціни на кукурудзу	2015 Рік	2016 Рік	2017 Рік	2018 Рік	2019 Рік	2020 Рік	2021 Рік	2022 Рік	2015/2022 рр.	
									Абс.	Відн (%)
США	170	180,6	157,8	166	196,3	148,7	295,1	335,7	165,8	97,54
Чорне море	173,2	206	172	183,8	183,5	180,4	287,8	*	114,6	66,17
Аргентина	173	199,25	155,25	170,25	183,25	149,4	250,6	299,5	126,5	73,09
Україна	174,8	196,5	171,8	194,5	184,5	180	295	*	120,2	68,76
Середнє	172,7	195,6	164,2	178,6	186,9	164,6	282,1	317,6	131,76	76,39

Складено та розраховано автором за джерелом [19]

На основі даних додатку 5, побудовано графічне зображення динаміки світового ринку олійних культур і продукції їх переробки (рис. 10).

За даними додатку 5 та рисунку 10, можна визначити стан та тенденції на світовому ринку олійних культур та продуктів їх переробки:

- виробництво олійних культур та продукції їх переробки показує невелику наявну тенденцію росту виробництва, за період з 2015 року по 2022 рік, різкі зміни в кількості виробництва не присутні, натомість присутній поступовий приріст, який оцінюється в 69,4 млн. тонн або 12,98%:

- торгівля олійними культурами та продуктами їх переробки показує стабільну тенденцію росту, за період з 2015 року по 2022 рік, різкі зміни в кількості не присутні, натомість присутній поступовий помірний приріст, який оцінюється в 13,1 млн. тонн або 11,38%:

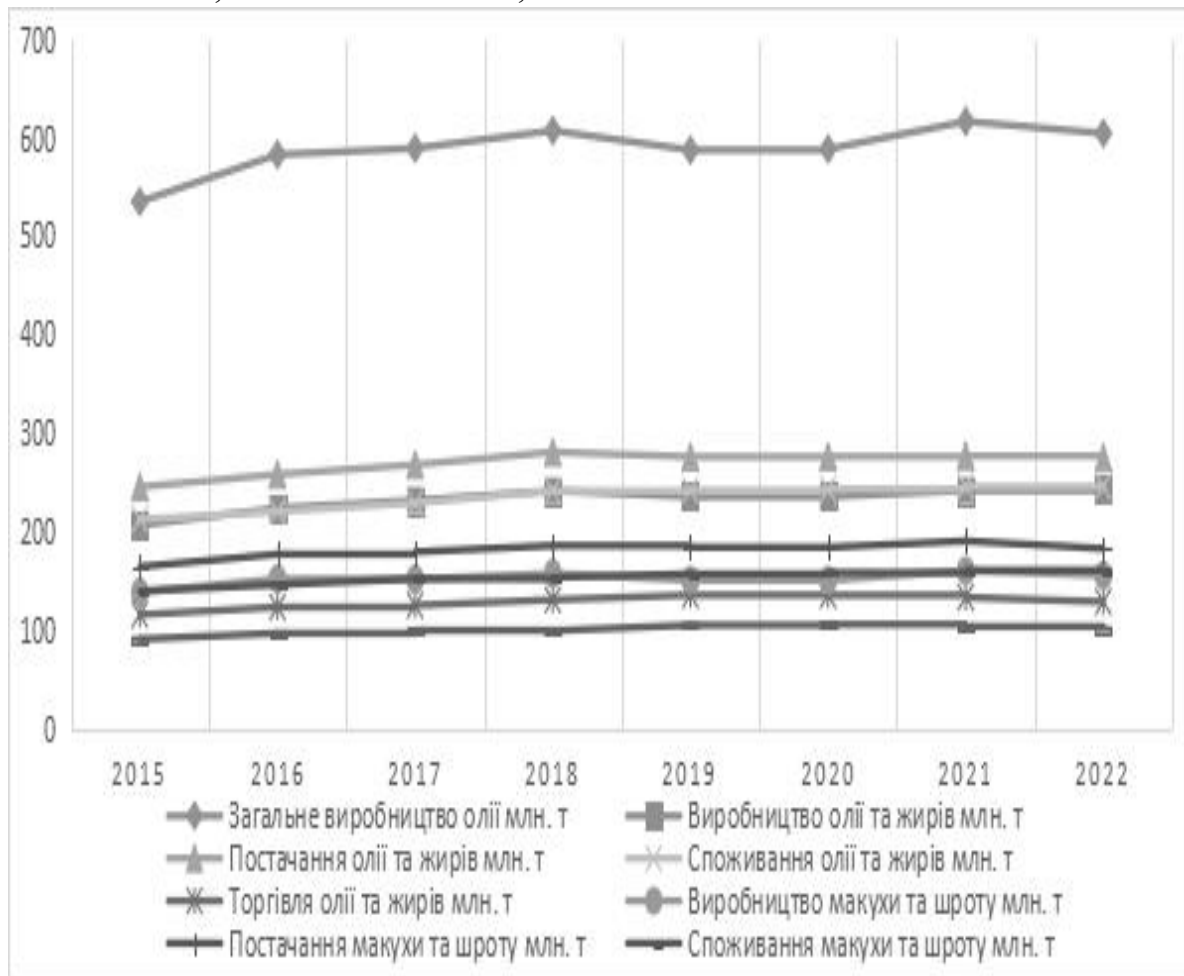

Рисунок 10 - Динаміка світового ринку у олійних культур і продукції їх переробки за 2015-2022 роки, млн.тонн

Складено за джерелом [18]

- натомість відсоткове відношення світових запасів до загального споживання олійних культур та продукції їх переробки показує тенденцію спаду, за період з 2015 року по 2022 рік, різких змін в кількості світових запасів до загального споживання не наявна, натомість присутній поступовий помірний спад, який оцінюється в -3,2% від кількості світових запасів або -23,46% в відсотковому порівнянні показника 2022 року з 2015 роком:

- індекс цін на маслонасіння ФАТ показує значний приріст за період, а також присутні точки різкої зміни з 2020 року на 2021 рік, яка зіставила 42 пункти індексу або 43,3%, та на період з 2021 року на 2022 рік, яка зіставила 32 пункти індексу або 23,02%. Загальний приріст на період з 2018 року по 2022 рік, ріст склав 78 пункти індексу або 83,87%:

- індекс цін на шрот та макуху ФАТ показує значний приріст за період, а також присутні точки різкої зміни з 2020 року на 2021 рік, яка зіставила 24 пункти індексу або 26,09%, та на період з 2021 року на 2022 рік, яка зіставила

21 пункт індексу або 18,1%. Загальний приріст на період з 2018 року по 2022 рік, ріст склав 43 пункти індексу або 45,74%:

- індекс цін на рослинну олію ФАТ показує значний приріст за період, а також присутня точка різкої зміни з 2020 року на 2021 рік, яка зіставила 65,5 пунктів індексу або 65,9%. Загальний приріст на період з 2015 року по 2022 рік, ріст склав 78,9 пункти індексу або 87,76%.

Найбільш розповсюдженою культурою олійного виробництва є плоди олійної пальми, також є найбільш дешевим способом видобування олії та олійної продукції, але на європейському не видобувається. Європейський континент зазвичай видобуває масло з насіння соняшника, плодів оливкового дерева, ріпаку, льону тощо. Розглянемо тенденцію цін на соняшникове насіння окремо, оскільки Україна займає перше місце за його видобутком.

Головні виробники соняшnikового насіння в світі: 1 - Україна, 2 - Російська Федерація, 3 - Аргентина, 4 - Туреччина, 5 - Угорщина, 6 - Франція, 7 - Іспанія, 8 - Румунія, 9 - Болгарія, 10 - Китай. Найбільша частина виробництва припадає на регіон Європи - 75,4% від світового, Азія - 10,9%, Америка - 9,6%, Африка - 4%, Океанія - 0,1% [24].

За таблицею 7 можна розглянути цінову тенденцію. На ній присутня точка сильного росту в період з 2019 року по 2020 рік, середнє значення росту ціни склало 72,37 долара за тонну соняшnikового насіння або 29,34%. За весь період з 2015 року по 2020 рік, приріст ціни середньому склав 7,4 долара за тонну соняшnikового насіння або 2,85%.

Таблиця 7 - Світові ціни на соняшnikове насіння за період з 2015 року по 2020 рік

Міжнародні ціни виробників на насіння соняшника (Долар США за тонну)	2015 Рік	2016 Рік	2017 Рік	2018 Рік	2019 Рік	2020 Рік	2015/2020 рр.	
							Абс.	Відн (%)
Україна	346,6	333,3	331,4	329	310,3	402,9	56,3	16,24
Угорщина	403,3	375,9	364,4	359,8	346,6	397,3	-6	-1,49
Російська Федерація	332,9	326,4	291,9	283,7	279,4	340,4	7,5	2,25
Франція	433,3	427	400,2	420,6	411,7	479,3	46	10,62
Туреччина	714,4	698,5	656,8	565,4	543,4	675,3	-39,1	-5,47
Іспанія	404,1	385,2	372	361,7	353,4	383,8	-20,3	-5,02
Середнє	439,1	424,3	402,8	386,7	374,1	446,5	7,4	2,85

Складено та розраховано автором за джерелом [19]

Головні виробники соняшnikового насіння в світі: 1 - Індонезія, 2 - Малайзія, 3 - Таїланд, 4 - Нігерія, 5 - Колумбія, 6 - Еквадор, 7 - Папуа Нова Гвінея, 8 - Гватемала, 9 - Гана, 10 - Камерун. Найбільша частина виробництва припадає на регіон Азія - 88,2% від світового, Африка - 5,5%, Америка - 5,5%, Океанія - 0,8% [24].

За таблицею 8 можна розглянути цінову тенденцію. На ній різких змін тенденції ціни немає. За весь період з 2015 року по 2020 рік, спад ціни середньому склав 15,7 доларів за тонну рису або 15,94%.

Таблиця 8 - Світові ціни на плоди олійної пальми за період з 2015 року по 2020 рік

Міжнародні ціни виробників на плоди олійної пальми (Долар США за тонну)	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2015/2020 pp.	
	Рік	Рік	Рік	Рік	Рік	Рік	Абс.	Відн (%)
Еквадор	117,1	115,1	119,7	193,1	196,5	198,8	81,7	69,77
Індонезія	101,3	111	92,2	76,5	69,8	*	-31,5	-31,10
Гана	*	*	213,1	270,9	295	*	81,9	38,43
Таїланд	*	153,3	120,8	96,3	83,7	136,4	-69,6	-11,02
Малайзія	117,5	143,2	140,9	116	101,9	133,5	16	13,62
Середнє	112	130,7	137,3	150,6	149,4	156,2	15,7	15,94

Складено та розраховано автором за джерелом [19]

Отже, присутня тенденція стабільно-помірного приросту виробництва кількості олійних культур і продукції їх переробки світовому ринку та кількості його торгівлі, але, натомість, зменшуються кількість запасів в світі, що свідчить про недостатню кількість видобування олійних культур. Присутній помірний ріст ціни та цінового індексу на олійні культури і продукти їх переробки, такий ріст можна зумовити ринковими коливаннями.

На основі даних додатку 6, побудовано графічне зображення динаміки світового ринку м'яса (рис. 11).

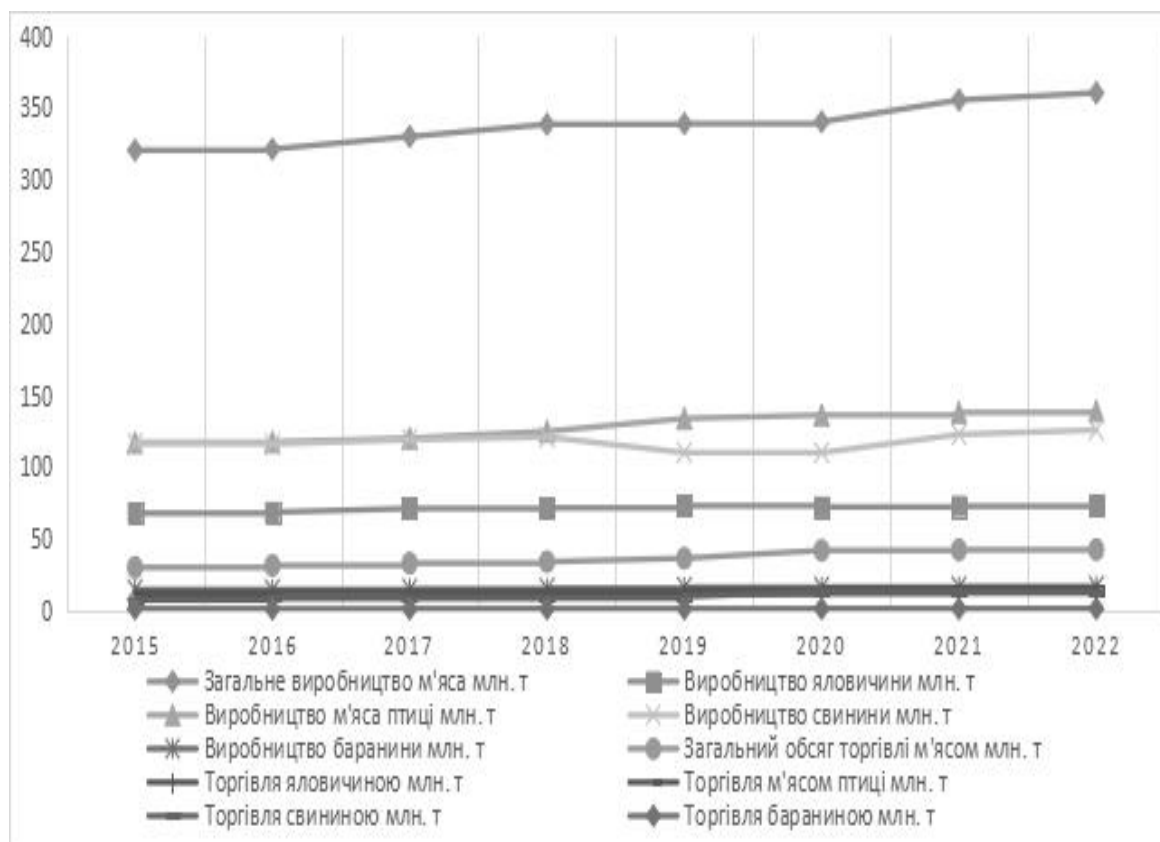

Рисунок 11 - Динаміка світового ринку м'яса за 2015-2022 роки, МЛН. ТОНН

Складено за джерелом [18]

За даними додатку 6 та рисунку 11, можна визначити стан та тенденції на світовому ринку м'яса:

- виробництво м'яса показує помірну тенденцію росту виробництва, за період з 2015 року по 2022 рік, різкі зміни в кількості виробництва не присутні, натомість присутній поступовий приріст, який оцінюється в 40 млн. тонн або 12,48%:

- торгівля м'ясом показує стабільну тенденцію росту, за період з 2015 року по 2022 рік, різкі зміни в кількості не присутні, натомість присутній поступова тенденція росту, яка оцінюється в 12,5 млн. тонн або 41,95%:

- індикатори попиту та пропозиції м'яса у світі (кг/рік) показують помірну тенденцію росту індикаторів, за період з 2015 року по 2022 рік, різкі зміни в кількості виробництва не присутні, натомість присутній поступовий приріст, який оцінюється в 1,8 кг на рік або 4,16%:

- індекс цін на м'ясо ФАТ показує значний приріст за період, а також присутня точка різкої зміни з 2021 року на 2022 рік, яка зіставила 16,4 пунктів індексу або 15,23%. Загальний приріст на період з 2015 року по 2022 рік, ріст склав 27,4 пункти індексу або 28,34%.

Головні виробники м'яса худоби в світі: 1 - Сполучені Штати Америки, 2 - Бразилія, 3 - Китай, 4 - Аргентина, 5 - Австралія, 6 - Мексика, 7 - Російська Федерація, 8 - Франція, 9 - Канада, 10 - Німеччина. Найбільша частина виробництва припадає на регіон Америки - 48,1% від світового, Азія - 22,3%, Європа - 16%, Африка - 9,1%, Океанія - 4,6% [24].

Згідно до додатку 6 виробництво яловичини показує помірну тенденцію росту виробництва, за період з 2015 року по 2022 рік, різкі зміни в кількості виробництва не присутні, натомість присутній поступовий приріст, який оцінюється в 5,6 млн. тонн або 8,28%. Натомість, показує стабільну тенденцію росту, за період з 2015 року по 2022 рік, різкі зміни не присутні, присутній поступовий сильний приріст, який оцінюється в 3,2 млн. тонн або 34,78%.

Таблиця 9 - Світові ціни на м'ясо худоби за період з 2015 року по 2020 рік

Міжнародні ціни виробників на м'ясо худоби (Долар США за тону)	2015 Рік	2016 Рік	2017 Рік	2018 Рік	2019 Рік	2020 Рік	2015/2020 рр.	
							Абс.	Відн (%)
Російська Федерація	1531,5	1440	1672,2	1588,1	1617	1548,1	16,6	1,08
Аргентина	1935,8	1788,3	1625,7	1244	1201,6	1237,3	-698,5	-36,08
США	3241	2624	2689,6	2579,4	2601,4	2403	-838	-25,86
Німеччина	1938,6	1826,3	2007,5	2104,5	1894,2	1884,6	-54	-2,79
Мексика	2070,1	1771,1	1803,6	1819,8	1851,7	1667,3	-402,8	-19,46
Середнє	2143,4	1889,9	1959,7	1867,2	1833,2	1748,1	-395,3	-16,62

Складено та розраховано автором за джерелом [19]

За таблицею 9 можна розглянути цінову тенденцію. На ній присутня точка сильного спаду ціни в період з 2015 року по 2016 рік, середнє значення спаду ціни склало 253,46 долара за тонну яловичини або 11,83%. За весь період з 2015 року по 2020 рік, спад ціни середньому склав 395,3 долара за тонну м'яса яловичини або 16,62%.

Головні виробники м'яса курки в світі: 1 - Сполучені Штати Америки, 2 - Китай, 3 - Бразилія, 4 - Російська Федерація, 5 - Індія, 6 - Мексика, 7 - Індонезія, 8 - Японія, 9 - Іран, 10 - Аргентина. Найбільша частина виробництва припадає на регіон Америки - 41,2% від світового, Азія - 35,7%, Європа - 16,5%, Африка - 5,3%, Океанія - 1,3% [24].

Згідно до додатку 6 виробництво м'яса птиці показує тенденцію росту виробництва, за період з 2015 року по 2022 рік, різкі зміни в кількості виробництва не присутні, натомість присутній поступовий приріст, який оцінюється в 21,9 млн. тонн або 18,73%.

Згідно до додатку 6 торгівля м'ясом птиці показує стабільну тенденцію росту, за період з 2015 року по 2022 рік, різкі зміни в кількості не присутні, натомість присутній поступовий сильний приріст, який оцінюється в 4 млн. тонн або 32,79%.

За таблицею 10 можна розглянути цінову тенденцію. На ній присутня точка сильного росту в період з 2018 року по 2019 рік, середнє значення росту ціни склало 358,85 долара за тонну м'яса курки або 22,4%. За весь період з 2015 року по 2020 рік, спад ціни середньому склав 70,45 долара за тонну м'яса курки або 7,17%.

Таблиця 10 - Світові ціни на м'ясо курки за період з 2015 року по 2020 рік

Міжнародні ціни виробників на м'ясо курки(Долар США за тонну)	2015 Рік	2016 Рік	2017 Рік	2018 Рік	2019 Рік	2020 Рік	2015/2020 рр.	
							Абс.	Відн (%)
Російська Федерація	1535,1	1408,3	1603,6	1557,2	1638,2	1588,3	53,2	3,47
Аргентина	1516,3	1368,7	1324,1	1231,5	1155,4	637,9	-878,4	-57,93
Мексика	1847,1	1598,7	1634	1668	1705,1	1563,5	-283,6	-15,35
Китай	*	2009,3	1681,4	1952,2	3345,6	2836,3	827	41,16
Середнє	1632,8	1596,3	1560,8	1602,2	1961,1	1656,5	-70,5	-7,17

Складено та розраховано автором за джерелом[19]

Головні виробники м'яса свині в світі: 1 - Китай, 2 - Сполучені Штати Америки, 3 - Німеччина, 4 - Іспанія, 5 - Бразилія, 6 - Російська Федерація, 7 - В'єтнам, 8 - Франція, 9 - Канада, 10 - Польща. Найбільша частина виробництва припадає на регіон Азія - 53,6% від світового, Європа - 25,3%, Америка - 19,1%, Африка - 1,3%, Океанія - 0,5% [24].

Згідно до додатку 6 виробництво свинини показує тенденцію росту виробництва, за період з 2015 року по 2022 рік. Присутня точка спаду виробництва свинини в період з 2018 року по 2020 рік, яка склала 10,9 млн. тонн або 9,04%, тривала протягом двох років та нормалізувалася в 2021 році до

розмірів виробництва 2018 року. Присутній поступовий приріст протягом всього періоду, який оцінюється в 9,5 млн. тонн або 8,18%.

Згідно до додатку 6 торгівля свинини показує стабільну тенденцію росту, за період з 2015 року по 2022 рік. Присутня точка росту торгівлі в період з 2019 року по 2020 рік, яка склала 1,6 млн. тонн або 11,51%. Присутній поступовий сильний приріст, який оцінюється в 4 млн. тонн або 32,79%.

Таблиця 11 - Світові ціни на м'ясо свинини за період з 2015 року по 2020 рік

Міжнародні ціни виробників на свинину (Долар США за тонну)	2015 Рік	2016 Рік	2017 Рік	2018 Рік	2019 Рік	2020 Рік	2015/2020 рр.	
							Абс.	Відн (%)
Китай	2672,5	3090,7	2241,2	1951,7	4881,9	4753,2	2080,7	77,86
Російська Федерація	2757,8	2238,4	2572,3	2465,2	2309	2003,6	-754,2	-27,35
Німеччина	1536	1648,2	1843,7	1686,4	1946,8	2149,5	613,5	39,94
Франція	1430,7	1467,6	1596,4	1469,7	1698,6	1682,6	251,9	17,61
Іспанія	1263,1	1260,5	1423,3	1351,5	1509,2	1485,1	222	17,58
В'єтнам	2082,6	2114,9	1528,2	1854,9	1998,9	1983,8	-98,8	-4,74
Середнє	1957,1	1970,1	1867,5	1796,6	2390,7	2343	385,9	20,15

Складено та розраховано автором за джерелом [19]

За таблицею 11 можна розглянути цінову тенденцію. На ній присутня точка сильного росту в період з 2018 року по 2019 рік, середнє значення росту ціни склало 594,17 доларів за тонну свинини або 33,07%. За весь період з 2015 року по 2020 рік, спад ціни середньому склав 98,8 доларів за тонну свинини або 4,74%.

Головні виробники м'яса свині в світі: 1 - Китай, 2 - Австралія, 3 - Нова Зеландія, 4 - Алжир, 5 - Великобританія, 6 - Іран, 7 - Індія, 8 - Судан, 9 - Пакистан, 10 - Російська Федерація. Найбільша частина виробництва припадає на регіон Азія - 51,3% від світового, Африка - 19,7%, Океанія - 12,5%, Європа - 12,1%, Америка - 4,3% [24].

Згідно до додатку 6 виробництво м'ясо вівці показує тенденцію росту виробництва, за період з 2015 року по 2022 рік, різкі зміни в кількості виробництва не присутні, натомість присутній поступовий приріст, який оцінюється в 2,2 млн. тонн або 15,2%

Згідно до додатку 6 торгівля м'ясом вівці показує стабільну тенденцію росту, за період з 2015 року по 2022 рік, різкі зміни в кількості торгівлі не присутні, натомість присутній поступовий приріст, який оцінюється в 0,1 млн. тонн або 10%

За таблицею 12 можна розглянути цінову тенденцію. На ній присутня точка сильного росту в період з 2018 року по 2019 рік, середнє значення росту ціни склало 594,17 доларів за тонну свинини або 33,07%. За весь період з 2015 року по 2020 рік, спад ціни середньому склав 98,8 доларів за тонну свинини або 4,74%.

Отже, присутня тенденція стабільно помірного приросту кількості виробництва загального обсягу м'яса на світовому ринку, кількості його

торгівлі та кількості кілограм споживання на рік, також присутній ріст цінового індексу на період 2022 року, такий ріст можна зумовити ринковими коливаннями.

Таблиця 12 - Світові ціни на вівці за період з 2015 року по 2020 рік

Міжнародні ціни виробників на м'ясо вівці (Долар США за тону)	2015 Рік	2016 Рік	2017 Рік	2018 Рік	2019 Рік	2020 Рік	2015/2020pp.	
							Абс.	Відн (%)
Китай	*	5892,9	3647,4	4121,1	10345,8	2620,7	-3272,2	-55,53
Російська Федерація	3198,9	2776,7	3211,6	4174,2	4346,2	4250	1051,1	32,86
Алжир	11371,4	10233,6	9750,1	9623,2	9818,5	9632,6	-1738,8	-15,29
Середнє	7285,2	6505,2	6480,9	6898,7	7082,4	6941,3	-343,9	8,78

Складено та розраховано автором за джерелом [19]

На основі даних додатку 7, побудовано графічне зображення динаміки світового ринку молочної продукції (рис. 12).

Головні виробники молока великої рогатої худоби в світі: 1 - Сполучені Штати Америки, 2 - Індія, 3 - Бразилія, 4 - Німеччина, 5 - Китай, 6 - Російська Федерація, 7 - Франція, 8 - Нова Зеландія, 9 - Пакистан, 10 - Туреччина. Найбільша частина виробництва припадає на регіон Європа - 47,6% від світового, Америка - 22,3%, Азія - 19,1%, Океанія - 11,4%, Африка - 3,6% [24].

За даними додатку 7 та рисунку 12, можна визначити стан та тенденції на світовому ринку молочної продукції:

- виробництво молока показує помірну тенденцію росту виробництва, за період з 2015 року по 2022 рік, різкі зміни в кількості виробництва не присутні, натомість присутній поступовий приріст, який оцінюється в 121,9 млн. тонн або 14,95%:

- торгівля молоком показує стабільну тенденцію росту, за період з 2015 року по 2022 рік, різкі зміни в кількості не присутні, натомість присутній поступова тенденція росту, яка оцінюється в 17,8 млн. тонн або 25,43%:

- індикатори попиту та пропозиції молока у світі (кг/рік) показують помірну тенденцію росту індикаторів, за період з 2015 року по 2022 рік, різкі зміни в кількості виробництва не присутні, натомість присутній поступовий приріст, який оцінюється в 7,4 кг на рік або 6,7%:

- індекс цін на молоко ФАТ показує значний приріст за період, а також присутня точка різкої зміни з 2021 року на 2022 рік, яка зіставила 27,4 пунктів індексу або 23,01%. Загальний приріст на період з 2015 року по 2022 рік, ріст склав 59,4 пункти індексу або 68,2%, що більш ніж в півтори рази перевищує початковий показник за 2015 рік.

Отже, присутня тенденція стабільно помірного приросту кількості виробництва загального обсягу молока на світовому ринку та кількості його

торгівлі та кількості кілограм споживання на рік, також присутній ріст цінового індексу на період 2022 року, такий ріст можна зумовити політичними спекуляціями, ринковими спекуляціями та природними явищами.

Рисунок 12 - Зображення розподілу молочної продукції за потребами
Складено за джерелом [18]

На основі даних додатку 8, побудовано графічне зображення динаміки світового ринку молочної продукції (рис. 13).

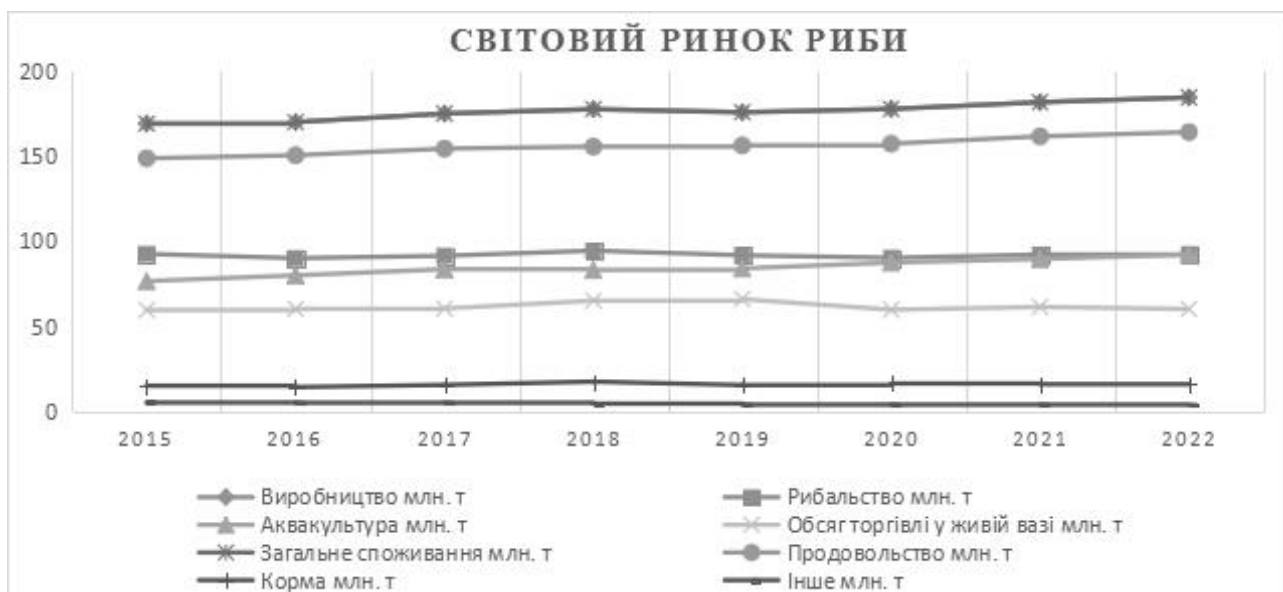

Рисунок 13 - Зображення розподілу риби та морепродуктів за потребами на період з 2015 року по 2022 рік, млн. тонн
Складено за джерелом [18]

За даними додатку 8 та рисунку 13, можна визначити стан та тенденції на світовому ринку молочної продукції:

- виробництво риби та морепродуктів показує помірну тенденцію росту виробництва, за період з 2015 року по 2022 рік, різкі зміни в кількості виробництва не присутні, натомість присутній поступовий приріст, який оцінюється в 15,4 млн. тонн або 9,1%:

- загальний обсяг торгівлі у живій вазі риби та морепродуктів не показує тенденцій, за період з 2015 року по 2022 рік, різкі зміни в кількості не присутні, присутній коливання, які оцінюються в 0,6 млн. тонн або 1,01% , на кінець аналітичного періоду:

- вартісний обсяг торгівлі експорт, млрд. дол. США риби та морепродуктів показує приріст за період, а також присутня точка різкої зміни з 2021 року на 2022 рік, яка зіставила 23,2 млрд. доларів або 15,46%. Загальний приріст на період з 2015 року по 2022 рік, ріст склав 44,9 млрд. доларів або 33,71%:

- загальне споживання риби та морепродуктів показує стабільну тенденцію росту, за період з 2015 року по 2022 рік, різкі зміни в кількості загального споживання не присутні, натомість присутній поступовий помірний приріст, який оцінюється в 15,4 млн. тонн або 9,1%:

- індекс цін на рибу та морепродукти ФАТ показує значний приріст за період, а також присутня точка різкої зміни з 2021 року на 2022 рік, яка зіставила 20,6 пунктів індексу або 20,2%. Загальний приріст на період з 2018 року по 2022 рік, ріст склав 16,6 пункти індексу або 15,66%.

Отже, присутня тенденція стабільно помірному приросту кількості виробництва загального обсягу риби та морепродуктів на світовому ринку, кількості їх торгівлі, також присутній ріст цінового індексу на період 2022 року, такий ріст можна зумовити природними явищами, політичними та ринковими спекуляціями.

Після десятиліття зниження та п'яти років стабільності з 2014 року глобальний рівень поширеності недоїдання (PoU) різко зріс у період з 2019 по 2020 рік, в основному через пандемію COVID-19 (див. рис. 14). Майже 10 відсотків населення світу страждало від голоду в 2020 році порівняно з 8,4 відсотками в 2019 році.

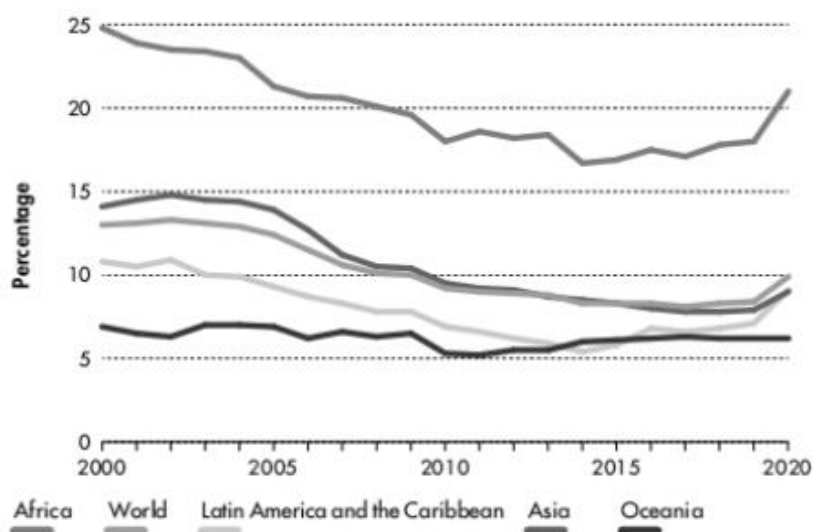

Рисунок 14 - Розпоширеність недоставлення за регіонами на 2020 рік, %
Джерело [20]

Найбільш тривожна ситуація в Африці, де PoU найвищий серед усіх регіонів та найбільше збільшився у період з 2019 по 2020 рік – на 3 відсотки. У 2020 році 21 відсоток населення в Африці недоїдали.

PoU у Латинській Америці та Карибському басейні, який також збільшувався з 2014 року, підскочивши з 7,1 відсотків у 2019 році до 9,1 відсотків у 2020 році.

В Азії PoU в основному знижувався з 2002 року та залишався другим за величиною серед усіх регіонів до 2019 року: зростання у період з 2019 по 2020 рік становило всього 1,1 процентного пункту, з 7,9 до 9 відсотків.

PoU в Океанії залишається стабільним із 2014 року на рівні близько 6,2%.

У 2020 році майже 770 мільйонів людей у світі голодували, близько до рівня початку 2000, (див. рис. 15). Хоча цей рівень на 4% менше, ніж у 2000 році, але на 18 відсотків більше, ніж у 2019 році, що еквівалентно 118 мільйонам додаткових голодуючих за рік.

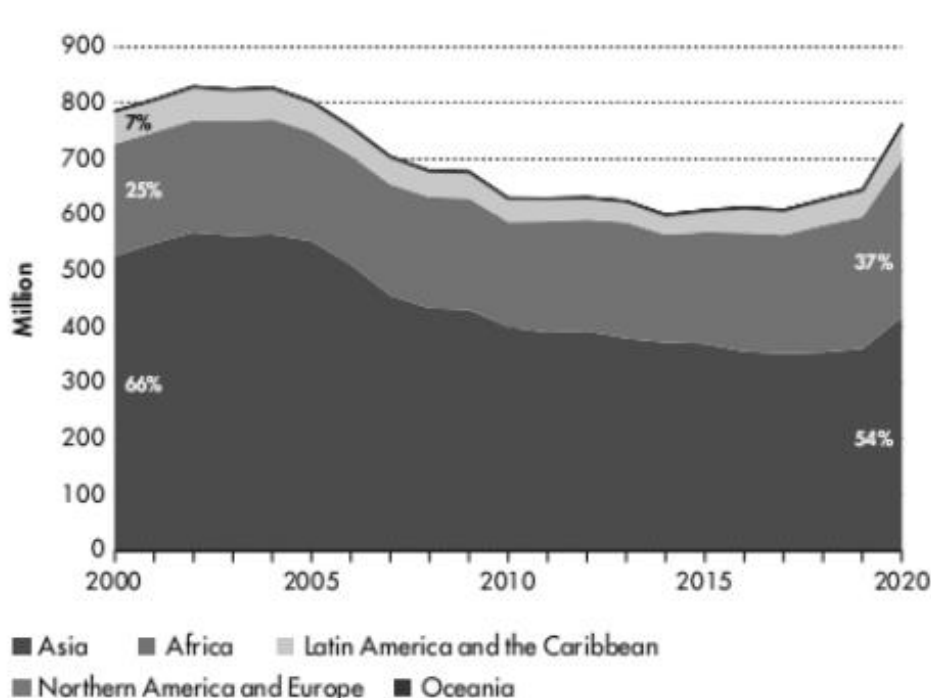

Рисунок 15 - Кількість людей, що недоїдають, за регіонами на 2020 рік, %

Джерело [20]

Незважаючи на те що рівень PoU Азійського регіону займає третє місце, в Азії проживає 54 відсотки голодуючих у світі, через велику кількість населення, а дві країни Індія та Пакистан з найбільшою кількістю голодуючих знаходяться в Азії. Незважаючи на те, що кількість голодуючих в Азії скоротилася на 31 відсоток, або 165 мільйонів осіб, у період з 2000 по 2019 рік, вона збільшилася на 57 мільйонів у період з 2019 по 2020 рік до 418 мільйонів, скоротивши скорочення між 2000 і 2020 роками до 21 відсотка.

У Латинській Америці та Карибському басейні в 2020 році 60 мільйонів людей недоїдали, що на 30 відсотків більше, або на 14 мільйонів людей, порівняно з 2019 роком, і на 6 відсотків більше, ніж у 2000 році.

Навпаки, голодуюче населення Африки збільшилося на 46 мільйонів осіб, або на 20 відсотків, порівняно з 2019 роком і досягло 282 мільйонів людей у 2020 році, що на 40 відсотків більше, ніж у 2000 році.

Голод в Океанії збільшився на 23 відсотки, або 0,5 мільйона осіб, у період з 2000 до 2020 року, з яких 0,1 мільйона додалися в період з 2019 по 2020 рік [20].

У 2020 році 11,9 відсотка населення світу (928 мільйонів осіб) стикалися з гострою нестачею продовольства на основі Шкали сприйняття відсутності продовольчої безпеки (FIES) (див. рис. 16). Рівні та тенденції за період 2014–2020 років загалом відповідають показникам PoU, підтверджуючи, що ці два показники доповнюють один одного, оскільки вони обидва вимірюють ступінь гострої нестачі продовольства. Як один з офіційних показників Цілей у сфері сталого розвитку (ЦУР) поширеність помірної чи важкого ступеня відсутності продовольчої безпеки надає додаткову інформацію про людей, які не мають регулярного доступу до поживної їжі та достатньої її кількості, навіть якщо вони не обов'язково страждають від голоду. За оцінками, у 2020 році додатково 18,5 відсотка населення світу, або 1,4 мільярда осіб, відчували нестачу продовольства на помірному рівні. Таким чином, загальні оцінки помірної чи важкого ступеня відсутності продовольчої безпеки у 2020 році становлять 30,4 відсотка населення світу, або 2,4 мільярда людей [20].

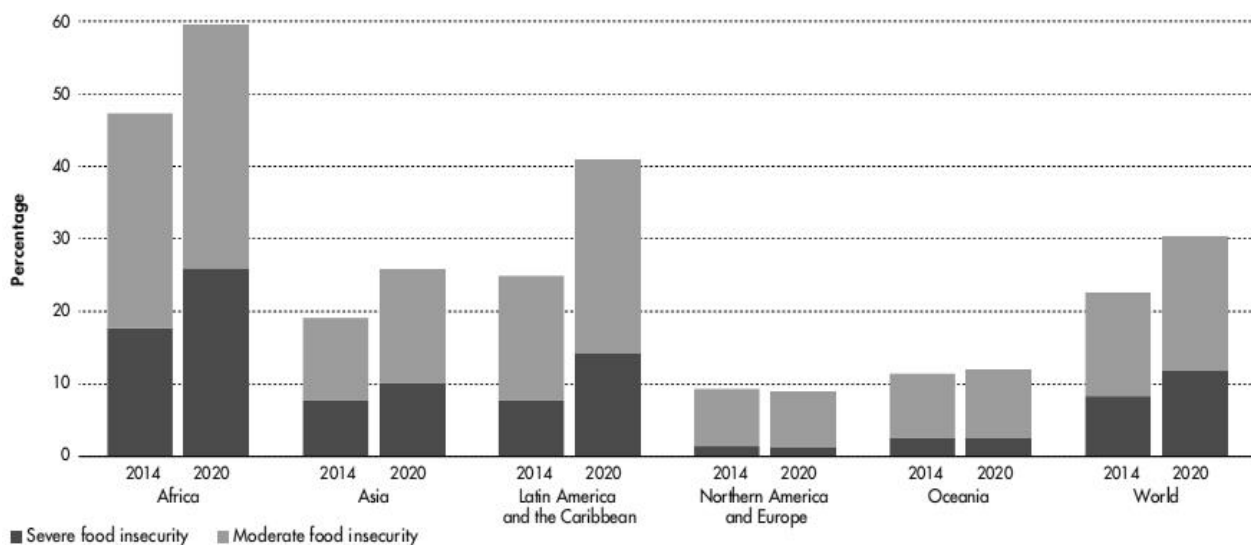

Рисунок 16 - Рівні продовольчої безпеки на основі шкали досвіду продовольчої безпеки по регіонам на 2020 рік, %

Джерело [20]

Як і у випадку з PoU, відсутність продовольчої безпеки в період з 2019 по 2020 рік різко зросла, як за попередні п'ять років разом узяті. У 2020 році майже кожна третя людина у світі (2,37 мільярда) не мала доступу до поживної їжі та достатньої її кількості, а всього за один рік кількість таких людей збільшилася майже на 320 мільйонів осіб. Рівень відсутності продовольчої безпеки в помірній чи важкій формі в Африці набагато вищий, ніж у будь-якій іншій частині світу, в 2020 році він торкається майже 60 відсотків населення. Далі

йдуть Латинська Америка (41 відсоток населення), Азія (26 відсотків населення), Океанія (12 відсотків населення), Північна Америка та Європа (9 відсотків населення) [20].

Середнє світове енергетичне забезпечення раціону харчування (DES), що вимірюється в калоріях на душу населення на день, неухильно зросло до 2 950 ккал на особу на день у період з 2018 по 2020 рік, що на 9 відсотків більше, ніж у період з 2000 по 2002 рік (див. рис. 17).

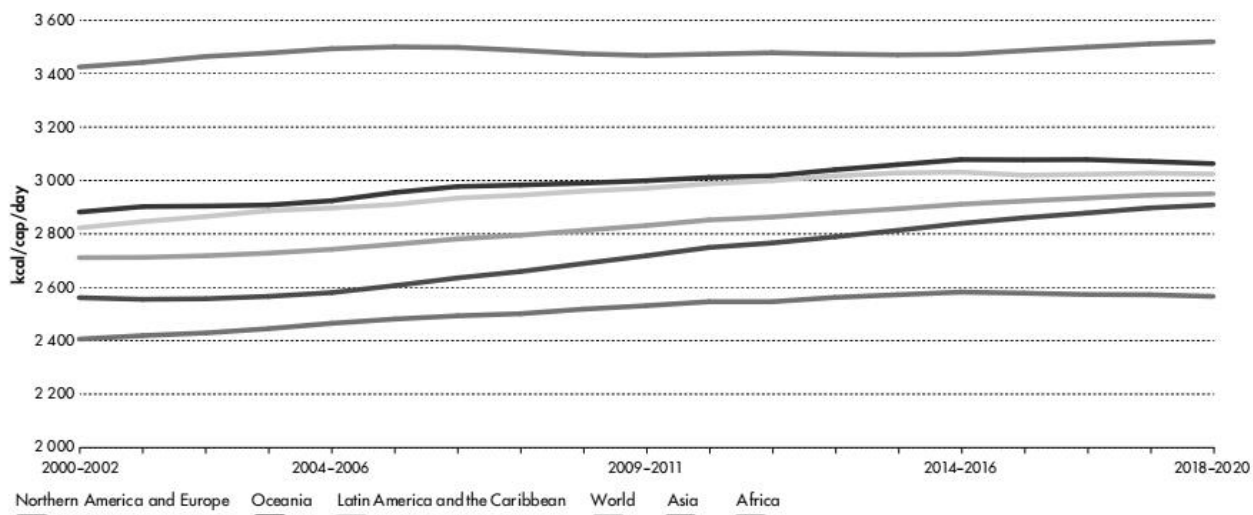

Рисунок 17 - Середня продовольче-енергетична забезпеченість по регіонам на 2020 рік, ккал в день

Джерело [20]

Найвищий рівень в Північній Америці та Європі і становить близько 3520 ккал на людину на добу: розрив з Океанією, Латинською Америкою та Карибським басейном, що трохи перевищує 3000 ккал на людину на день, значний. Найшвидше зростання відбулося в Азії, де DES виріс на 14 відсотків за останні два десятиліття. Незважаючи на найнижчий показник серед усіх регіонів, в Африці, там також спостерігалось неухильне зростання DES, за яким в останні роки було невелике зниження, ймовірно, через посуху 2016 року і політичні конфлікти в деяких країнах, які негативно позначилися на сільськогосподарському виробництві [21].

Враховуючи важливість зернових як основного продукту харчування в усьому світі (див. рис. 19) та невідповідність між споживанням та виробництвом у багатьох країнах, мірою продовольчої безпеки є коефіцієнт залежності від імпорту зернових, який визначається як чистий обсяг торгівлі зерновими (імпорт мінус експорт), розділений за загальною пропозицією зернових у країні (власне виробництво країни плюс імпорт мінус експорт). Серед найбільш залежних від імпорту зернових країн у період з 2016 по 2018 роки, більшу частину становлять малі острівні держави, що розвиваються та країни Близького Сходу, де природні умови не сприяють виробництву зернових (див. рис. 18) [22].

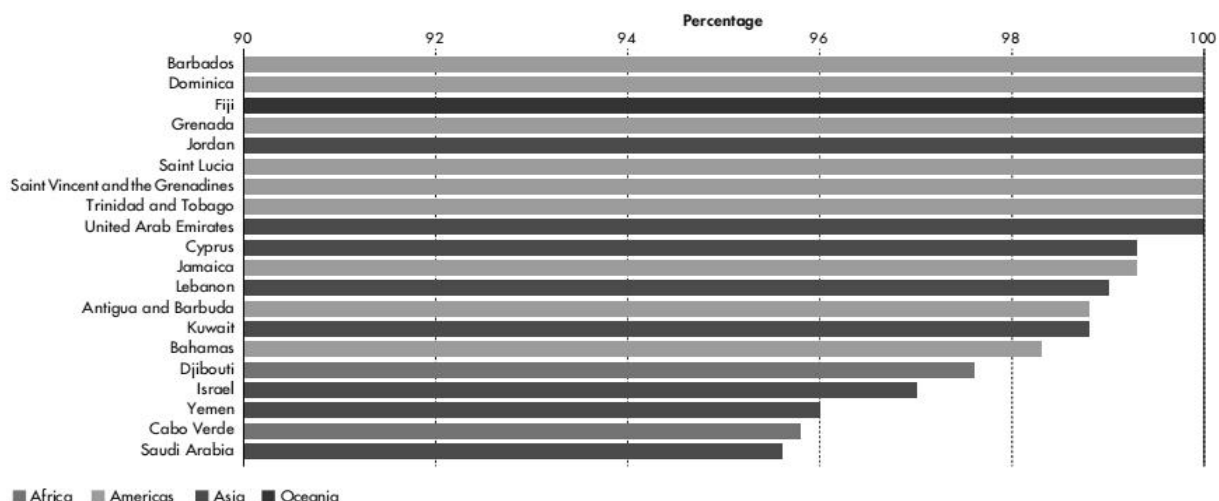

Рисунок 18 - Коефіцієнт залежності від імпорту зернових, ведучі країни (2016–2018 рр.), %

Джерело [20]

Склад енергетичної цінності раціону харчування, детально описаний у продовольчих балансах, та дуже різниться між регіонами, при цьому в період з 2000 по 2018 рік спостерігалися помітні зміни (див. рис. 17). Зернові були найважливішим джерелом калорійності раціону в усіх регіонах, в 2018 році їхня частка варіювалася від 24 відсотків в Океанії до 50 відсотків в Азії та Африці. Жири та олії є другою основною групою продуктів харчування у всіх регіонах, крім Африки. Регіональні особливості Африки включають високу частку коренеплодів, бульбоплодів та бобових, Північної та Південної Америки високу частку цукру, Океанії високу частку цукру, жирів та олій. У період з 2000 по 2018 рік найпомітніші зміни у складі продуктів харчування відбулися в Азії (де частка зернових знизилася на 7 процентних пунктів, а частка жирів та олій, м'яса, фруктів та овочів, молочних продуктів та яєць значно збільшилася) [23].

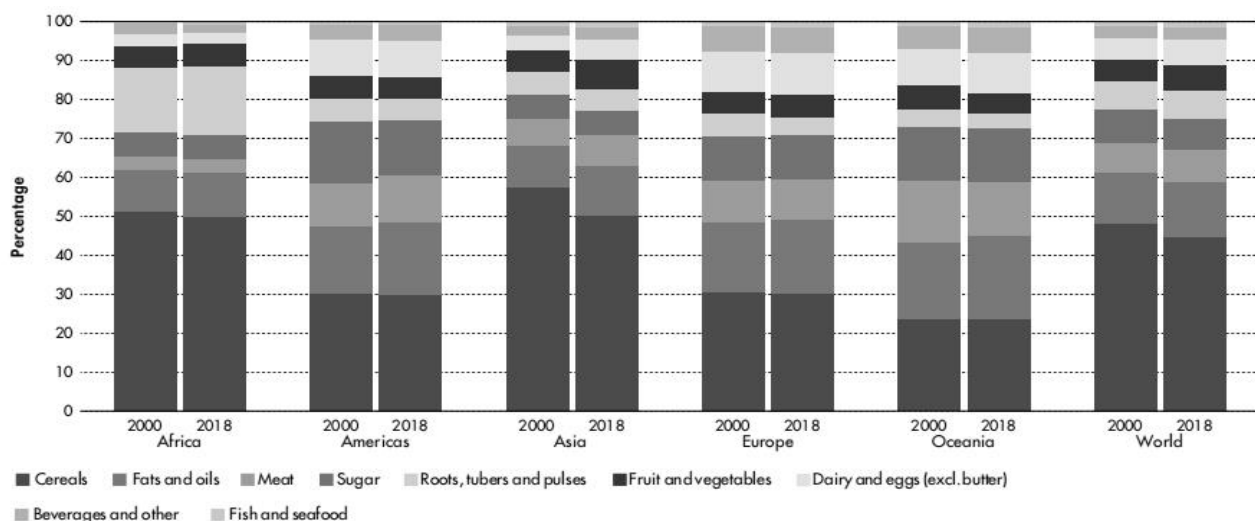

Рисунок 19 - Продовольча енергетична забезпеченість по регіонам і товарним групам(2000–2018 рр.), %

Джерело [20]

У період з 2000 по 2018 рік середній рівень забезпеченості білком збільшився у всіх регіонах (див. рис. 20).

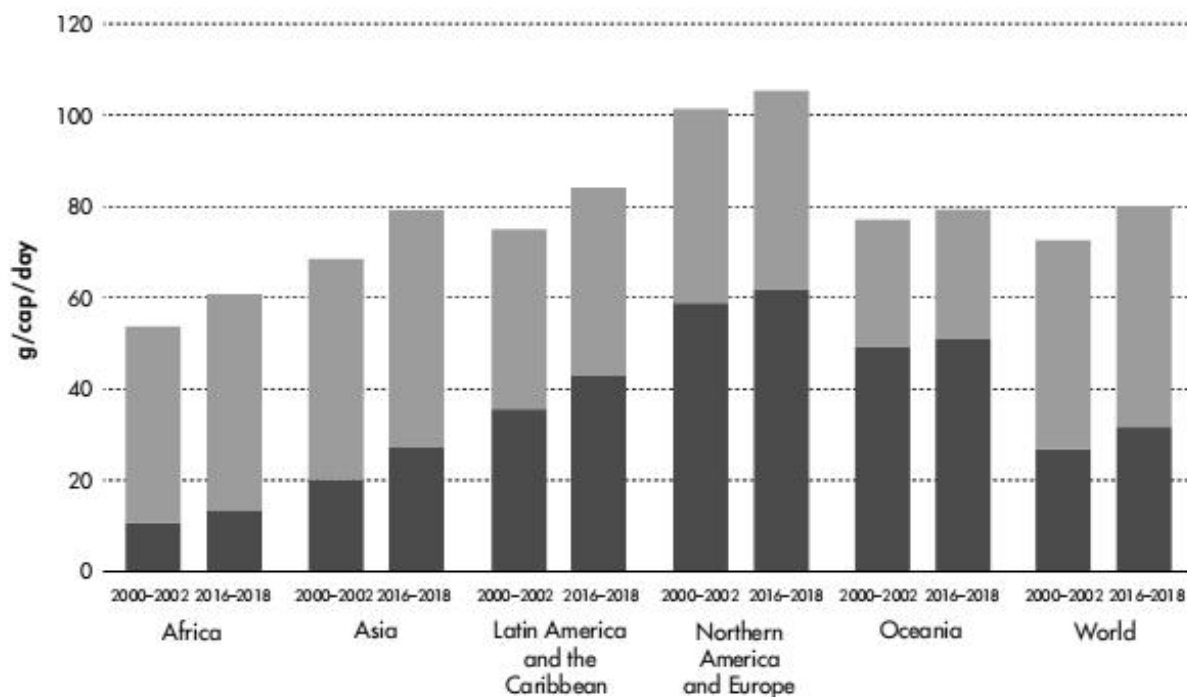

Рисунок 20 - Середня пропозиція білку по регіонам і походженням(2000–2018 р.), дж в день

Джерело [20]

Зростання в регіонах, що розвиваються, було швидше, ніж у середньому по світу на 10 відсотків: 15 відсотків в Азії, 13 відсотків в Африці і 12 відсотків в Латинській Америці та Карибському басейні. Частка білків тваринного походження також збільшилася у всіх регіонах, внаслідок збільшення частки м'яса, риби, молочних продуктів та яєць у раціонах (див. рис. 29): вона найвища в Океанії та найнижча в Африці. Між регіонами також переважають сильні диспропорції за рівнями та складом. Забезпеченість білком була найвищою у Північній Америці та Європі у 2016–2018 роках: 105 г на особу на день порівняно з 61 г на особу на день в Африці — основною причиною цього є різниця у доступності білка з продуктів тваринного походження. У 2016–2018 роках рослини були основним джерелом білка в Африці (78 відсотків) та Азії (65 відсотків), але на них припадало 49 відсотків у Латинській Америці та Карибському басейні, 41 відсоток у Північній Америці та Європі та 36 відсотків у Океанії [20].

Одним із вагомих представників на світовому ринку сільськогосподарської продукції є Україна. Аграрний сектор України сьогодні формує близько 14% ВВП країни, представляє надійну опору української економіки, та є одним з основних експортоорієнтованих та бюджето-наповнюючих секторів національної економіки. Приблизно 24% українського експорту становлять продукти агропромислового експорту України. Україна експортує свою продукцію в більш ніж 190 країн світу та

посідає провідні позиції на світовому ринку, зокрема, з експорту зернових і олійних культур [25].

Основними експортними сільськогосподарськими культурами України є зернові та кормові культури, включаючи пшеницю, соняшник, кукурудзу, ячмінь, бобові, тютюн, цукровий буряк, фрукти та овочі, див. рис. 24.

Основним ринком збуту української сільськогосподарської продукції залишається ринок Азії, де основними Туреччина, Індія, Іран. На другому місці країни ЄС, головними партнерами є Нідерланди, Іспанія та Італія. Головними партнерами з Африки є Туніс, Єгипет, Лівія, . Щодо географічної структури імпорту, то лідерами тут залишаються країни ЄС, на них припадає близько 45% імпорту, головними імпортерами з Європи є Польща, Німеччина і Франція. Азійська частка імпорту складає 24%, 16% імпорту йде з Америки, натомість поступово зменшується частка імпорту з країн пострадянського сектору. Майже 8% продукції агропромислового комплексу завозиться з Туреччини зазвичай: насіння соняшнику, цитрусові та помідори: з Польщі яблука і м'ясо птиці: з Німеччини насіння, плоди для сіви, чай, кава: США тютюнова сировина, насіння соняшнику, морожена риба: Франції насіння кукурудзи, соняшнику та корма для тварин [26, 27, 28].

Сільське господарство залишається цінним сектором для українського уряду, особливо з огляду на підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС та імплементацію Угоди про поглиблену та всеосяжну зону вільної торгівлі з ЄС (ПВЗСТ). З моменту підписання Угоди про асоціацію експорт аграрної продукції в ЄС збільшився більш ніж на третину (на 37% з 4,5 млрд в 2013 до 6,1 млрд. в 2018 + 6,6 млрд. за 11 місяців 2019). Більше того, за даними щомісячного моніторингу аграрної торгівлі, який здійснює Європейська Комісія, за період з листопада 2018 року по жовтень 2019 року Україна посіла третє місце в переліку найбільших постачальників продукції аграрного сектору до країн Євросоюзу, експортувавши на суму 7,3 млрд євро, див. рис. 26 [28].

За час дії зони вільної торгівлі Україні з 2017 року вдалося отримати додаткові преференційні квоти на пшеницю, кукурудзу, овес, мед, оброблені томати, виноградний сік, ячмінну крупу та ячмінь. Також наприкінці 2019 року Європарламентом було ухвалено рішення про загальне збільшення квот на безмитне ввезення Україною курятини до 70 тис. тонн на рік до 2021 року. У 2019 році вітчизняними експортерами були повністю закриті квоти на консервовані томати, борошно, оброблений крохмаль, ячмінну крупу, цукор, мед, м'ясо птиці, вершкове масло, кукурудзу, крохмаль, пшеницю, оброблену продукцію з зернових, яблучний та виноградний соки.

Завдяки своєму величезному потенціалу сільське господарство продовжує залишатися ключовою галуззю для інвестицій. Обсяг інвестицій в агропромисловий комплекс за дев'ять місяців склав більше 60 млрд грн. з них 45 млрд. грн. безпосередньо на сільське господарство. Половина зазначених коштів була спрямована на проекти в галузі тваринництва, в т.ч. на будівництво ферм. Також значна частина інвестицій припала на проекти в сфері свинарства. В галузі рослинництва основна частина інвестицій була спрямована на будівництво елеваторів і потужностей для зберігання сільгоспкультур [28].

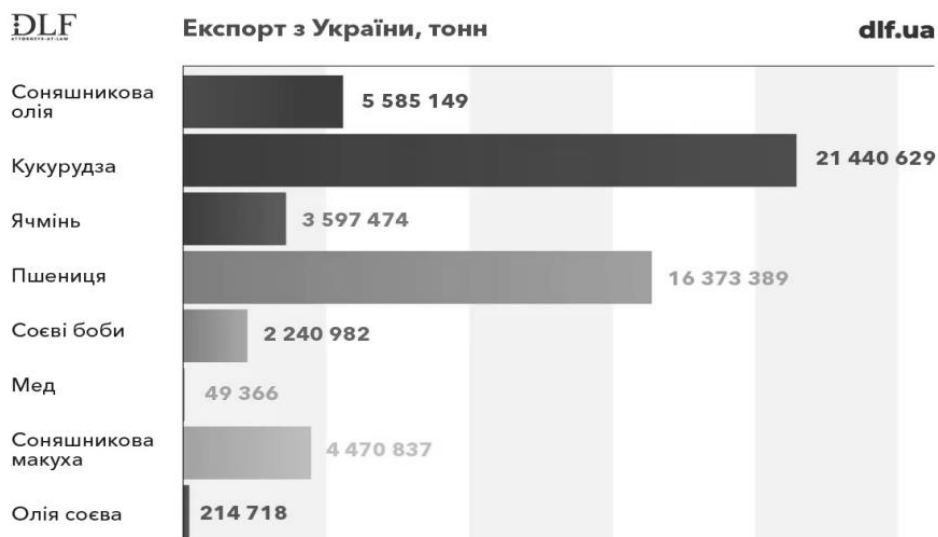

Рисунок 21 - Агропромисловий експорт з України, згідно українському виданню DLF, тонн

Джерело [28]

В Україні є низка чинників, які перешкоджають зміцненню конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції на зовнішніх ринках, основними з них є: низький рівень розвитку фінансово-кредитної системи, нерозвиненість сфери страхування від виробничих і кредитних ризиків, нерозвиненість інфраструктури агропромислового комплексу, які збільшують вартість виробництва. Українська сільськогосподарська продукція має низьку якість, внаслідок чого ціни на неї знижуються.

ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

Одна з головних і найбільш важких для вирішення проблем, з якими стикається міжнародне співтовариство на сьогодні, - це проблема продовольства. Незважаючи на стрімкий розвиток технологічного прогресу, впродовж останніх двадцяти років, безперервне забезпечення людства продуктами харчування все ще одне з найскладніших завдань.

Період, коли ООН починала боротися зі світовою нестачею продовольства, був відносно стабільним і самодостатнім, тому в нинішніх умовах від країн буде потрібно прикладати більше зусиль, чим раніше. Глобальна продовольча криза не є неминучою: незважаючи на стрімке зростання цін на продовольство нині, показники глобальних запасів трьох основних продуктів харчування – рису, пшениці і кукурудзи – залишаються високими за історичними мірками.

Можна визначити, що продовольство є першочерговим стратегічним товаром, пріоритетним напрямком розвитку світової економіки та міжнародної політики. – виявлено загострення в сучасних умовах проблеми світового забезпечення продовольчої безпеки головним чином через нестійкість кон'юнктури світового агропродовольчого ринку та кризи сільськогосподарського виробництва.

Війна чи економічні кризи серйозно підривають виробництво та доступність продовольства, що призводить до гострої нестачі продовольства та викликає голод. Більше того, фермерські громади, які не мають стійких методів ведення сільського господарства або продовольчої безпеки, належать до тих, хто найбільше страждає не лише від недоїдання, а й від згубного впливу на їх кошти до існування.

Україна є значним за обсягами учасником експортноорієнтованого міжнародного продовольчого ринку, експортуючи велику кількість пшениці (9 місце в світі, 3,5% від світового експорту пшениці), кукурудзу (5 місце в світі, 13% від світового експорту кукурудзи), соняшникової олії (1 місце в світі, 24% від світового експорту соняшникової олії), займаючи 3 місце серед експортерів продовольства до країн ЄС.

Натомість зараз, Україна не може робити стільки ж зерна, як раніше через бойові дії і безладно заміновані поля, що робить процес посіву і збору урожаю украй небезпечним для мирних жителів процесом. Експорт зерна обмежений 500 тисячами тонн в місяць, тоді як до початку військових дій експорт складав 500 мільйонів тонн. Таким чином, продовольча безпека у світі під загрозою. Завдання міжнародного бізнесу – запобігти кризі і налагодити ланцюжки постачань так, щоб продовольство поступало в усі країни за прийнятними цінами.

Найбільш впливовими світовими експортерами продовольства є США, Китай, Індія, Російська Федерація, Бразилія, Індонезія, Аргентина. Найбільш впливовими та вагомими імпортерами на сучасному світовому ринку торгівлі продовольством є бідні країни Африки (Нігер, ЦАР, Південний Судан та інші) та розвинуті країни, яким витратне власне виробництво сировини,

натомість вони займаються переробкою та продажем готової продукції прикладом є більшість країн ЄС, Норвегія, Великобританія, Республіка Корея та інші подібні країни. Через це попри ріст світової кількості виробництва продовольства, ціна на продовольство стрімко росте.

Впродовж останніх декількох місяців ціни на продовольство ростуть, що, поза сумнівом, погіршує ситуацію у світі, проте ця тенденція почалася ще до подій в Україні. До початку спецоперації ціни на продукти харчування у світі вже досягали своїх найвищих історичних рівнів у зв'язку з високими цінами на паливо і електроенергію, численних посух і наслідків пандемії COVID, що зберігаються, - 19. Події в Україні і санкції проти Росії дійсно погіршили ситуацію, піднявши ціни до ще більше рекордних рівнів у березні. Хліб в країнах, де великий відсоток населення недоїдає, стає дорогим і дефіцитним продуктом. Проте проблема криється не лише в недостатньому виробництві продовольства. Більше того, навіть незважаючи на військові дії, в Україні досить пшениці, щоб нагодувати весь світ. Міністерство сільського господарства США прогнозує зниження виробництва в 2022/2023 році на 0,6% в порівнянні з 2021/2022 роком [8], що, поза сумнівом, погіршить ситуацію із запасами продовольства, але навряд чи приведе до глобальної катастрофи. Великі виробники за межами України, такі як Індія, Аргентина, Австралія і Канада, цілком здатні компенсувати велику частину пшениці, втраченої або незібраної в результаті бойових дій. Причини, які привели до зростання цін, наступні: проблема глобального ланцюжка постачань, паливно-енергетична криза і посухи.

Майже мільярд людей у всьому світі зазнають наслідків відсутності продовольчої безпеки. За даними Агентства США з міжнародного розвитку (USAID), продовольча безпека означає наявність у будь-який час як фізичного, так і економічного доступу до достатньої кількості продуктів харчування для задоволення дієтичних потреб для продуктивного та здорового життя. Простіше кажучи, сім'ї можуть дозволити собі та отримувати достатньо поживної їжі. Сім'я забезпечена продовольством, коли її члени не голодують і бояться голоду. Як у Сполучених Штатах, так і в країнах, що розвиваються, відсутність продовольчої безпеки часто пов'язана з бідністю. Зрушення у світовій економіці, у тому числі зростання світових цін на продовольство та нафту, можуть вплинути на продовольчу безпеку в усьому світі, причому особливо серйозно це позначиться на країнах із низьким рівнем доходу [29,30,31,32].

Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) визначає три основні аспекти продовольчої безпеки. По-перше, це наявність продовольства, наявність достатньої кількості продовольства постійно. Ця їжа може бути місцевого виробництва чи імпортована з інших місць. У деяких випадках громади можуть бути не в змозі виробляти власні продукти харчування на місці через невідповідні сільськогосподарські технології або практику: брак природних ресурсів чи продуктивних земель: кліматичні обмеження: надзвичайні ситуації, такі як стихійні лиха: або перешкоди для здоров'я, такі як ВІЛ/СНІД, які заважають людям займатися трудовою діяльністю.

Співтовариства можуть бути не в змозі імпортувати продукти харчування з інших місць через такі проблеми, як брак іноземної валюти, політичні хвилювання або відсутність транспорту.

Другим аспектом продовольчої безпеки є доступ до продовольства, наявність достатніх ресурсів для отримання відповідних продуктів харчування для повноцінного харчування. Навіть коли існує достатній запас продовольства, щоб нагодувати всіх, їжа не завжди може бути доступною для всіх. Людям необхідно мати достатні доходи та ресурси, щоб отримувати їжу. Існує низка факторів, які можуть вплинути на економічний доступ людини до продуктів харчування, у тому числі відсутність можливостей працевлаштування, які можуть забезпечити достатній дохід, або відсутність навчання або ділових знань для досягнення успіху в діяльності, що дає дохід [32,33,34].

Останній аспект продовольчої безпеки відомий як використання продуктів харчування чи поживна дієта. Це означає, що люди належним чином використовують їжу, ґрунтуючись на основних знаннях про харчування та догляд, та мають доступ до води та санітарії для приготування їжі та підтримки належної гігієни. Навчання правильного харчування може бути важливою частиною підвищення ефективності використання продуктів харчування, щоб люди знали про різноманітність продуктів, які необхідні їхньому організму для підтримки хорошого здоров'я. У багатьох частинах світу, які відчувають нестачу продовольства, люди можуть споживати достатню кількість крохмалистих основних продуктів харчування, таких як картопля, рис, кукурудза та маніока, але недостатня кількість білків, олій, молочних продуктів, фруктів та овочів, що становлять збалансований раціон. Для зміни цього може знадобитися не лише освіта в галузі харчування, а й підвищення доступності продовольства за рахунок покращення методів ведення сільського господарства та ресурсів [35,36].

Різниця між продовольчою безпекою та відсутністю продовольчої безпеки у тому, що «відсутність продовольчої безпеки» — це нездатність спільноти виробляти достатньо продуктів харчування для споживання або комерційних цілей у разі нестачі продовольства, викликаного посухою, зміною клімату, конфліктами чи глобальними пандеміями. Це може серйозно порушити життя людей, підвищивши їхню вразливість перед хворобами, недоїданням та зубожінням.

Громади з продовольчою безпекою можуть мати доступ до достатньої кількості продовольства, щоб підтримувати себе, незважаючи на зовнішні фактори, які можуть призвести до скорочення виробництва та доступності продуктів харчування. Продовольча безпека сприяє здоров'ю та благополуччю людей у спільноті, дозволяючи їм бути більш продуктивними та концентрувати свої зусилля на покращенні якості свого життя.

Продовольча безпека є сильним союзником у боротьбі з бідністю. Це допомагає знизити вразливість спільноти до хвороб і дозволяє людям приділяти більше часу створенню засобів для існування, зміцненню своєї економіки та догляду за вразливими членами спільноти. Взаємозв'язок між продовольчою безпекою та бідністю і те, як вони впливають один на одного, завжди

перебували під пильною увагою, оскільки вони можуть відбуватися одночасно в маргіналізованих спільнотах у всьому світі.

Бідність і відсутність продовольчої безпеки є частиною хибного кола, що гальмує прогрес незліченних спільнот по всьому світу. Коли спільнота, яка вже бореться з бідністю, не має продовольчої безпеки, це впливає на засоби для існування, здоров'я та освіти його людей. Це може вплинути на такі галузі, як злочинність, нерівність, гендерне насильство та жорстоке поводження з дітьми.

Інтенсифікація основних факторів відсутності продовольчої безпеки та неповноцінного харчування – конфліктів, екстремальних кліматичних умов, економічних потрясінь, що часто надають комплексний вплив, – поряд із зростаючими масштабами нерівності продовжує вести до зниження кількості та якості харчових продуктів, до яких мають доступ люди, та погіршує фінансове становище багатьох країн, ускладнюючи для їх урядів завдання щодо пом'якшення впливу таких факторів. Головною необхідністю для більшості країн стає перерозподіл державних бюджетів та цінкових стимулів.

Світ віддаляється від досягнення цілей ліквідації голоду, відсутності продовольчої безпеки та неповноцінного харчування у всіх його формах. До 2030 року – планового терміну досягнення мети ліквідації голоду – залишилося лише вісім років, згідно з ЦУР 2 (Мета усунення голоду) організації ФАО. До вирішення багатьох завдань щодо досягнення мети ліквідації голоду з кожним роком все далі, а 2030 все ближче. У 2021 році від голоду страждало від 702 до 828 млн осіб. Це приблизно на 180 млн більше, ніж на момент прийняття Порядку денного на період до 2030 року, причому значна частка приросту (150 млн) припала на 2019 рік, коли пандемія COVID-19 ще не почалася [12].

На 2030 рік поставлено сім глобальних цілей у галузі харчування, але порівняно з 2012 роком покращилися лише показники виключно грудного вигодовування та скорочення відставання у зростанні у дітей віком до п'яти років. У жодному регіоні не досягнуто прогресу у зниженні поширеності ожиріння серед дорослих: крім того, більш ніж у половині країн, розташованих у Південній Африці, Океанії, Південно-Східній Азії, Південній Америці та Карибському басейні, зростає поширеність надмірної ваги у дітей до п'яти років. Слід зазначити, що найактуальніші показники харчування переважно сформовані на основі даних, зібраних до 2020 року, і не повною мірою відображають передбачуване погіршення становища у світі під впливом пандемії COVID-19.-

У першому півріччі 2022 року становище практично не покращало. У світі продовжують відчуватись наслідки пандемії COVID-19, які гальмують прогрес та створюють негативну динаміку. Економіка країн відновлюється низькими та нерівномірними темпами, що також знижує ефективність зусиль з ліквідації голоду, відсутності продовольчої безпеки та неповноцінного харчування у всіх його формах. Війна в Україні веде до збоїв у ланцюжках поставок та до підвищення цін на зерно, добрива та енергоносії. Світові ціни на продовольство та енергоносії стрімко зростають і вже досягли максимальних рівнів за останні десятиліття. Прогнозні показники зростання світової економіки на 2022 були значно переглянуті у бік зниження. Зростаюча частота

та інтенсивність екстремальних кліматичних явищ, як і в попередні роки, створює серйозні збої у сільськогосподарському виробництві та ланцюжках поставок та позначається на продовольчій безпеці, харчуванні, здоров'ї та рівні життя в багатьох країнах.

Робота глобальних ланцюжків постачань має бути переглянута найближчим часом, оскільки в умовах кризи вони виявили свою нездатність функціонувати безперебійно. Ймовірно, щоб здолати цю кризу, країни, що розвиваються, повинні розвивати і зміцнювати регіональні ланцюжки постачань, а також покращувати економічні стосунки з сусідніми державами. При цьому сценарій спеціалізації провідних галузей господарства, застосований Євросоюзом, судячи з усього є ризикованим рішенням, оскільки в умовах нинішньої кризи низка європейських країн зіткнулася з дефіцитом продуктів харчування (наприклад в Іспанії у березні цього року виник дефіцит молока, соняшникової олії, риби, борошна і рису).

Посилюється вплив основних факторів, що зумовлюють погіршення проблем відсутності продовольчої безпеки та неповноцінного харчування (конфліктів, екстремальних кліматичних явищ та економічних потрясінь): Поряд з цим вартість поживних продуктів залишається високою і зростають масштаби нерівності. Тільки перетворення агропродовольчих систем, підвищення їх стійкості до зовнішніх впливів та перетворення їх на джерело дешевших поживних продуктів та економічно доступного здорового харчування для всіх на принципах стійкості та інклюзивності допоможе переламати цю тенденцію.

В умовах економічного спаду багатьом урядам стає важко нарощувати бюджети для інвестицій у перетворення агропродовольчих систем. У той же час багато можна і потрібно зробити за рахунок наявних ресурсів. Основна рекомендація полягає в тому, що уряди повинні вивчити можливості перерозподіляти державні бюджети так, щоб ефективно, у тому числі з економічної точки зору, знижувати вартість поживних продуктів, підвищувати фізичну та економічну доступність здорового раціону харчування та забезпечувати стійкість агропродовольчих систем, у яких виробляється складова його продукція, спираючись на принцип "ніхто ні залишиться поза увагою".

У світі надаються значні обсяги державної підтримки, але залежно від особливостей її розподілу вона може як підвищувати ефективність зусиль на користь сталого розвитку, і перешкоджати цим зусиллям. Спотворення, які створюють прикордонні заходи, втручання у функціонування ринку та бюджетні субсидії, впливають на рішення в галузі торгівлі, виробництва та споживання та опосередковано впливають на стан навколишнього середовища, продовольчу безпеку та харчування.

Прикордонні заходи позначаються на наявності, різноманітності та вартості харчових продуктів на внутрішніх ринках. Частина з них спрямована на досягнення важливих стратегічних цілей, у тому числі у сфері безпеки харчової продукції: і все ж таки уряди можуть докладати більше зусиль щодо зниження торгових бар'єрів для поживних продуктів, таких як фрукти, овочі та

бобові, щоб підвищувати обсяги таких продуктів у наявності та їх економічну доступність і тим самим знижувати вартість здорового раціону харчування.

Підвищення доступності та доступу до недорогих та надійних джерел продовольства допомагає боротися з наслідками продовольчих криз та пом'якшувати їх наслідки. Це гарантує, що вплив браку продовольства на людей у маргіналізованих спільнотах буде зведений до мінімуму і допоможе зберегти місцеву економіку на плаву під час кризи.

Глобальна продовольча безпека є гарантією того, що будь-яка країна має доступ до продовольства за рахунок ефективного потоку продовольчих ресурсів, особливо під час таких подій, як стихійні лиха чи надзвичайні ситуації, які можуть спричинити нестачу продовольства.

Країни в усьому світі усвідомлюють вплив торгівлі на глобальну продовольчу безпеку та харчування та спільно працюють над покращенням торговельної та інвестиційної політики, яка може сприяти забезпеченню глобальної продовольчої безпеки.

Бюджетні субсидії на окремі товари та фактори виробництва допомагають підвищувати обсяг виробництва зернових, яловичини та молока та знижувати ціни на ці товари. Вони позитивно впливають на продовольчу безпеку та доходи фермерських господарств. Крім того, вони побічно створюють умови для розробки та освоєння передових технологій та нових факторів сільськогосподарського виробництва, які допомагають випускати більше субсидованих товарів. Але такі субсидії створюють серйозні спотворення у внутрішній та міжнародній торгівлі, які є нехарактерними для конкурентних ринків. Фактично вони створюють (відносні) антистимули для поживних продуктів. Вони також підвищують зацікавленість виробників у низці країн у вирощуванні монокультур та перешкоджають виробництву продуктів, на які не виділяються такі обсяги підтримки. Такі зміни у виробництві безпосередньо впливають на ціни та доступність несубсидованих та субсидованих у менших обсягах товарів та їх похідних, що може викликати у людей, особливо у представників найбільш економічно вразливих верств населення, небажання урізноманітнити раціон харчування.

Одержувачами державної підтримки у формі загальних послуг є суб'єкти агропродовольчого сектору разом. Вона покращує становище дрібних фермерів, жінок та молоді, але до неї вдаються набагато рідше, ніж до підтримки окремих виробників у формі цінових стимулів та бюджетних субсидій, і фінансування. Адресами підтримки у формі НДДКР нерідко стають виробники основних продуктів. Але дослідження, передача знань, будова інфраструктури, контроль якості, послуги зі сприяння збуту продукції агропродовольчого сектора тощо. можуть відіграти стратегічно важливу роль у підвищенні продуктивності у країнах із нижчим рівнем доходу. Збільшення витрат на загальні послуги та обсягу підтримки, не прив'язаної до виробництва, допоможе забезпечити безпеку та наявність харчових продуктів та знизити ціни на продовольство, у тому числі на поживні продукти. Проте у багатьох країнах така підтримка планується і надається незадовільно та має непослідовний характер.

Підтримка агропродовольчого сектору найрідше набуває форми субсидій споживачам. Стратегії та програми підтримки споживачів можуть сприяти збільшенню споживання поживних продуктів. Особливо важливо точно визначити адресатів заходів, розробляти їх таким чином, щоб вони впливали на стан харчування та доповнювати навчанням з питань харчування. Переорієнтація підтримки агропродовольчого сектору може відіграти важливу роль у зниженні вартості та підвищенні економічної доступності здорового харчування.

Уряди мають розробляти стратегії переорієнтації виходячи з умов країн і фактичних даних, але, враховуючи, що результатом роботи має бути досягнення узгодженої на міжнародному рівні «мети усунення голоду», такі реформи будуть потрібні в більшості країн, а в ряді випадків будуть потрібні ретельно скоординовані багатосторонні події. Тому аналіз впливу варіантів переорієнтації має стратегічне значення у світовому масштабі. Згідно з доповіддю ФАО на тему продовольчої безпеки, можна зробити деякі висновки:

- загальний емпіричний висновок полягає в тому, що переорієнтація державної підтримки сільського господарства в її сучасному вигляді в усіх регіонах з метою сприяння виробництву поживних продуктів, виробництво та споживання яких має зрости для задоволення потреб у харчуванні, допоможе зробити здоровий раціон менш дорогим та економічно доступнішим. у всіх країнах світу;

- найефективнішим способом наблизитись до досягнення цієї мети буде перерозподіл бюджетних субсидій, особливо якщо їх адресатами стануть не виробники, а споживачі. Субсидування продуктів, споживання яких має збільшитися для того, щоб забезпечити виконання рекомендацій щодо правильного харчування, допоможе сформувати найрізноманітніший раціон та скоротити викиди ПГ, особливо якщо такі субсидії будуть адресовані споживачам, а не виробникам. Але позитивні результати можуть супроводжуватися уповільненням скорочення масштабів злиднів та відновлення економіки, а також скороченням доходів фермерів та загального обсягу сільськогосподарської продукції. Якщо субсидії будуть орієнтовані на виробників, негативний вплив буде найсерйознішим;

- перерозподіл підтримки у вигляді прикордонних заходів та контролю ринкових цін також допоможе просунутися до мети зробити здорове харчування менш дорогим та економічно доступнішим, хоча й не дасть такого масштабного ефекту. Застосування такого підходу допоможе скоротити викиди ПГ у сільському господарстві без побічних ефектів, якими супроводжуватимуться інші варіанти перерозподілу підтримки;

- якщо ж бюджетні субсидії будуть переадресовані виробникам поживних продуктів, підвищення економічної доступності здорового раціону супроводжуватиметься зниженням викидів ПГ, оскільки у цьому випадку для виконання рекомендацій щодо правильного харчування необхідно буде збільшити виробництво молочних продуктів. Такий побічний ефект можна нівелювати, якщо впроваджувати в країнах технології з нижчою інтенсивністю викидів і вживати заходів щодо підвищення виробництва та споживання

загалом. При переорієнтації всіх форм підтримки – як прикордонних заходів, так і контролю ринку та бюджетних субсидій – уряди повинні враховувати, що вона може супроводжуватися зростанням масштабів нерівності внаслідок відсутності у дрібних фермерів (включаючи жінок та молодь) можливостей спеціалізуватися на виробництві поживних продуктів через обмежених ресурсів;

- крім того, для запобігання побічним ефектам реформ директивні органи можуть вирішити не перенаправляти бюджетні субсидії від виробників споживачам. Натомість вони можуть поступово скасовувати субсидії, прив'язані до виробництва конкретного товару, які створюють збої у функціонуванні ринків, завдають шкоди навколишньому середовищу та не сприяють виробництву поживних продуктів. Слід перенаправити ресурси на не прив'язані до виробництва бюджетні субсидії виробникам, які розроблятимуться з урахуванням аспектів харчування та умов довкілля та створять сприятливі умови для впровадження технологій із низькою інтенсивністю викидів;

- при цьому рекомендується використовувати дані, які показують, що субсидування товарів, які споживаються в дуже низьких обсягах порівняно з запропонованими рекомендаціями щодо харчування, є високоефективним заходом. Субсидії споживачам становлять лише мінімальну частку підтримки, яка надається агропродовольчому сектору, тому уряди повинні виділяти на ці цілі значні додаткові ресурси;

- у країнах, де сільське господарство залишається основним сектором економіки та джерелом робочих місць, , важливо збільшити державну підтримку у формі спільних послуг. При цьому, для того, щоб знизити вартість поживних продуктів для споживачів, ліквідувати розрив у продуктивності там, де це найбільш необхідно, і зробити перетворення в сільському господарстві ефективним засобом підвищення доходів, несприйнятливості до зовнішніх впливів та економічної доступності поживних продуктів, необхідно ретельно розставляти пріоритети.

Щоб скористатися можливостями, які відкриває переорієнтування заходів підтримки, країни мають вести багатосторонній діалог. При переорієнтації прикордонних заходів, контролю ринкових цін та бюджетних субсидій повинні враховуватися зобов'язання та гнучкі можливості країн у рамках чинних правил СОТ та питання, що виникають у ході переговорів. Важливо відзначити, що переорієнтація сільськогосподарських субсидій широким колом країн може відкрити нові можливості на переговорах щодо торгівлі сільськогосподарською продукцією до СОТ. Країни можуть знайти нову відправну точку для обговорення обмежень внутрішньої підтримки, яка спотворює торгівлю. Можна, зокрема, розглянути можливість підвищення гнучкості при наданні субсидій виробникам конкретних поживних продуктів, а в контексті переговорів щодо доступу на ринок з використанням тарифів – вивчити доцільність зниження пов'язаних тарифів на фрукти, овочі, бобові та інші продукти, важливі для здорового харчування. сприяти розширенню торгівлі такими товарами.

По-перше, вони повинні знаходити компроміси, щоб переорієнтація підтримки агропродовольчого сектору забезпечувала досягнення комплексу цілей з всеосяжного перетворення сільського господарства та узгоджувалася з метою зниження вартості та підвищення економічної доступності раціону харчування.

По-друге, враховуючи низький бюджет цих країн, уряди мають активно залучати фінансові кошти на розширення підтримки у формі спільних послуг на користь підвищення обсягу виробництва поживних продуктів.

Розширення фізичної та економічної доступності поживних продуктів – необхідна, хоч і недостатня умова для того, щоб споживачі отримали можливість приймати рішення на користь здорового раціону, віддавати перевагу і споживати здорові продукти. Тож отримання бажаних результатів потрібні додаткові заходи політики, створюють сприятливі умови на формування здорового раціону. Важливість заходів у межах агропродовольчих систем, що створюють основу для змін у продовольчому середовищі та поведінці споживачів та переходу на здорові моделі харчування. Це може бути запровадження обов'язкових обмежень або встановлення добровільних цільових показників з метою покращення поживних властивостей перероблених продуктів та напоїв, прийняття законів про рекламу харчових продуктів або здійснення політики щодо маркування харчових продуктів та закупівель здорової їжі, щоб у державних установах подавалась та продавалась здорова їжа. Не менш важливо поєднувати політику в галузі землекористування з допоміжними заходами політики, спрямованими на вирішення проблеми "продовольчих пустель" та "продовольчих боліт".

Переорієнтація заходів політики може мати побічні ефекти для певних зацікавлених сторін, такі як короткострокова втрата доходів та зниження рівня життя, від яких можуть найбільше постраждати найбільш уразливі групи населення. Для їх пом'якшення може знадобитися політика у сфері соціального захисту. Щоб отримати віддачу в таких сферах, як виробництво, рівність, харчування, здоров'я, пом'якшення наслідків зміни клімату та охорона навколишнього середовища, необхідні програми у сферах екології, охорони здоров'я, транспорту та енергетики. Особливо важливими є послуги охорони здоров'я, орієнтовані на захист малозабезпечених та вразливих груп населення, чий раціон не містить повного спектру поживних речовин і не відповідає рекомендаціям щодо правильного харчування. Якщо не приділити достатньої уваги усуненню факторів неефективності та проблем у сфері транспорту, зусилля не принесуть бажаних результатів

Успіх переорієнтації політики щодо агропродовольчого сектору також залежатиме від політичного контексту, інтересів зацікавлених сторін, концентрації впливових суб'єктів ринку, управлінських та нормативно-правових механізмів, які будуть застосовуватись для підвищення ефективності реформ. Враховуючи різницю між країнами з погляду політичної ситуації, незамінним засобом вирішення поставлених завдань будуть ефективні інститути на місцевому, національному та глобальному рівнях: не менш важливо залучати до зусиль зацікавлені сторони з державного та приватного

секторів та міжнародних організацій та створювати стимули для цих сторін. Для багатьох країн ці зусилля можуть стати однією із складових роботи з перетворення агропродовольчих систем. Щоб збалансувати нерівні права та повноваження в агропродовольчих системах, потрібно залучати до роботи МСП та групи громадянського суспільства, а також забезпечувати прозоре керівництво та розробляти заходи щодо запобігання та врегулювання конфліктів інтересів.

Незважаючи на проблеми, пов'язані з відсутністю продовольчої безпеки, країни та організації в усьому світі об'єднуються, щоб допомогти один одному подолати загрозу світового голоду, що насувається. Наприклад, Всесвітня продовольча програма працює з організаціями над вирішенням цієї проблеми шляхом реалізації п'яти ключових рішень проблеми відсутності продовольчої безпеки:

Розставляти пріоритети - продовольчу безпеку найбільш вразливих спільнот світу за допомогою схем соціального захисту та інвестицій в інклюзивний розвиток.

Покращувати - інфраструктура, така як дороги та сільськогосподарські технології, щоб допомогти забезпечити хорошу підтримку торгівлі сільськогосподарською продукцією та засобів для існування.

Зменшувати – харчові відходи на всіх рівнях за рахунок створення покращених складських приміщень та створення почуття стійкості серед спільнот.

Заохочувати – співтовариствам диверсифікувати виробництво та споживання продовольства, щоб постійно збільшувати доступність продовольства та зменшувати згубні наслідки недоїдання.

Просувати – важливість правильного харчування протягом перших 1000 днів життя дитини для зміцнення її здоров'я та забезпечення гарного розвитку.

Необхідність реорганізації політики підтримки агропродовольчого сектору обговорювалася і раніше, але ця тема знову опинилася в центрі уваги напередодні, під час та після Саміту ООН щодо продовольчих систем 2021 року, на якому обговорювалися підходи країн до перетворення агропродовольчих систем та прозвучав заклик до створення коаліції для здійснення дій у цій галузі. У результаті наразі формується Коаліція з переорієнтації державної підтримки агропродовольчого сектору за участю міжнародних організацій, некомерційних організацій, урядів, фермерів та інших організацій. Її мета полягає у сприянні країнам, які висловили намір перепрофілювати державну підтримку агропродовольчого сектору. Важливим є те, що пріоритети Коаліції формулюються з використанням науково обґрунтованих даних.

Таким чином, продовольча проблема украї велика і не укладається в одному конкретному збої або неефективному функціонуванні. Продовольча криза викликана відразу декількома чинниками, боротьба з цією кризою повинна бути комплексною.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Globalfoodsecurityissuesandwhatwecandototacklefoodinsecurityfordisadvantagedcommunities. URL:<https://www.caritas.org.au/global-issues/food-security>.
2. Значення продовольчої кризи (що це таке, поняття та визначення). URL:<https://uk.ninanelsonbooks.com/significado-de-crisis-alimentaria>
3. Брензович К.С., Дубляк О. І. Сучасні тенденції світової торгівлі сільськогосподарською продукцією. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2016. вип. 8. ч. 1. С. 18-22.
4. Сподіваючись на відновлення. Куди прямує глобальна економіка. *Тиждень*. 2022. URL: <https://tyzhden.ua/spodivaiuchys-na-vidnovlennia-kudy-priamuie-hlobalna-ekonomika>.
5. Юрко І. В., Балабан П. Ю., Горячова О. О. Організація торгівлі. Довідник працівника продовольчого магазину: навч. посіб. 2016. 304 с.
6. Марков Б. М. Фактори впливу на формування та розвиток товаропросування продовольчих товарів. *Економіка та держава*. 2016. № 12. С. 34-38.
7. Світова торгівля продовольством. URL:http://studbooks.net/2224885/ekonomika/mirovaya_torgovlya_prodoovolstviem.
8. Особливості та перспективи розвитку світової торгівлі продовольством. URL:<http://helpiks.org/8-77621.html>.
9. FAO, UNDP (United Nations Development Programme) & UNEP (United Nations Environment Programme). 2021. A multi-billion-dollar opportunity – Repurposing agricultural support to transform food systems. Rome. URL: <https://doi.org/10.4060/cb6562en>
10. ФАО, МФСР (Міжнародний фонд сільськогосподарського розвитку), ЮНІСЕФ (Дитячий фонд Організації Об'єднаних Націй), ЗПС (Всесвітня продовольча програма) та ВООЗ (Всесвітня організація охорони здоров'я). 2020. Стан справ у галузі продовольчої безпеки та харчування у світі 2020. Перетворення продовольчих систем для забезпечення економічної доступності здорового харчування. Рим, ФАО. URL:<https://doi.org/10.4060/ca9692en>
11. Laborde Debutquet, D., Gautam, M., Martin, W., Pineiro, V. & Vos, R. 2021. Repurposing agricultural policy support for climate change mitigation and adaptation. G20 Italy 2021, Task Force 2: Climate Change, Sustainable Energy & Environment. Policy brief, September 2021. URL: www.t20italy.org/wp-content/uploads/2021/09/TF2-4.pdf
12. The State of Food Security and Nutrition in the World 2022, Repurposing food and agricultural policies to make healthy diets more affordable. URL:<https://www.fao.org/3/cc0639ru/cc0639ru.pdf>.
13. Офіційний сайт ФАО. URL:<https://www.fao.org/about/ru/>
14. Організаційна структура ФАО. URL:<https://www.fao.org/about/org-chart/ru>.
15. Структура та фінансування ФАО. URL: <https://www.fao.org/about/who-we-are/ru>.

16. FAO. Climate-SmartAgricultureandDigitalAgriculture [online].Rome. [citedSeptember 2021]. URL:<http://www.fao.org/climate-smart-agriculture/en/> and<http://www.fao.org/digital-agriculture/en/>.
17. FAO. Biotechnology [online]. // Rome. [citedSeptember 2021]. URL:<http://www.fao.org/biotechnology/en/>.
18. Продовольчий прогноз 2015-2022. URL: <https://www.fao.org/gIEWS/reports/food-outlook/ru/>
19. Ціни виробників за роками. URL: <https://www.fao.org/faostat/ru/#data/PP/visualize>.
20. FAO. 2021. WorldFoodandAgriculture - StatisticalYearbook 2021. Rome.URL:<https://doi.org/10.4060/cb4477en>.
21. FAO. DroughtintheHornofAfrica [online].Rome. [cited September2021]. URL:<http://www.fao.org/emergencies/crisis/drought-hoa/intro/en>.
22. UN. SmallIslandDevelopingStates [online]. NewYork. [citedSeptember 2021]. URL: <https://sustainabledevelopment.un.org/topics/sids/list>.
23. GuidelinesfortheCompilationofFoodBalanceSheets. Rome. [cited October2017]. URL: <https://www.fao.org/3/ca6404en/ca6404en.pdf>.
24. TheGlobalCompetitivenessReport 2017-2018. URL:<https://www.weforum.org/reports/the-global-competitiveness-report-2017-2018>.
25. ПрощаликінаА. М., ПетренкоТ. С., Місце України на світовому ринку продукції АПК. АГРОСВІТ. 2018. № 11. С. 22-26.
26. Державна служба статистики України. URL:<http://www.ukrFstat.gov.ua>.
27. Основні показники зовнішньої торгівлі України. Український клуб аграрного бізнесу. URL: http://ucab.ua/ua/doing_agribusiness/zovnishni_rinki/osnovni_pokazniki_zovnishnoi_torgivli_ukraini.
28. Сільське господарство в Україні. URL:<https://dlf.ua/ua/silске-gospodarstvo-v-ukrayini/#1>.
29. Latestissue: TheStateofFoodSecurityandNutritionintheWorld. URL:<https://www.fao.org/publications/sofi/en/>.
30. Agricultureandfoodsecurity. URL:<https://www.usaid.gov/what-we-do/agriculture-and-food-security>.
31. GlobalEconomicCrisisThreatensFoodSecurityinLowerIncomeCountries. UR:<https://www.ers.usda.gov/amber-waves/2009/december/global-economic-crisis-threatens-food-security-in-lower-income-countries>.
32. Nearly a billionpeopleacrosstheworldexperiencetheeffectsoffoodinsecurity. URL:<https://www.peacecorps.gov/educators/resources/global-issues-food-security>.
33. Thenutritionchallenge: foodsystemsolutions. URL:<https://www.who.int/publications/i/item/WHO-NMH-NHD-18-10>.
34. Operationalpolicy, TheAutomatedDirectivesSystem (ADS). URL:<https://www.usaid.gov/who-we-are/agency-policy>.
35. Undernourishmentaroundtheworld, Depthofhunger: howhungryarethehungry? URL:<https://www.fao.org/3/x8200e/x8200e03.htm>.
36. TheStateofFoodSecurityandNutritionintheWorld 2021, Transformingfoodsystemsforfoodsecurity,

improvednutritionandaffordablehealthydietsforall.URL:<https://www.fao.org/3/cb4474ru/cb4474ru.pdf>.

37. CoalitionsinthecontextoftheFoodSystemsSummit.URL:
https://ecotrust.ca/?gclid=Cj0KCQiA4OybBhCzARIsAicfn9mvnW3wWUItbWs0nbkCsDb19slsxkehVnnOfMSbOC2WcSB9mKWqgXsaAg06EALw_wcB.

ДОДАТКИ

Додаток 1 -Таблиця світового ринок цукру, основні дані за період з 2015 року по 2022 рік

СВІТОВИЙ РИНОК ЦУКРУ: ОСНОВНІ ЦИФРИ СВІТОВИЙ РИНОК	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2015/2022 рр.	
	Рік	Рік	Рік	Рік	Рік	Рік	Рік	Рік	Абс.	Відн (%)
Виробництво млн. т	181	169	184,4	180,1	169,8	171	170	175	-6,4	-3,54
Торгівля млн. т	55,3	57,9	55,5	55,6	60,5	62,2	60,1	59	3,7	6,69
Загальне споживання млн. т	180	167	171	175	169	165	171	173	-7	-3,89
Запаси на кінець періоду млн. т	79,4	91,3	104	93,9	91,5	105	104	105	25,9	32,62
Споживання продовольства душу населення світі (кг/рік)	25,3	22,3	23	23	21,9	21,4	21,9	22	-3,3	-13,04
<i>Відношення світових запасів до споживання (%)</i>	44,2	54,8	60,9	53,7	54,2	63,4	60,8	61	16,8	38,01
Середньодобова ціна МСС (центів США/фунт)	14,4	15,2	16,1	12,5	12,7	12,9	17,7	18,8	4,45	30,92
Індекс цін на цукор ФАО (2014-2016=100)	83,2	112	99,1	77,4	78,6	79,5	109	113	29,6	35,58

Складено та розраховано автором за джерелом[18]

Додаток2 -Таблиця світового ринку пшениці, основні дані за період з 2015 року по 2022 рік

СВІТОВИЙ РИНОК ПШЕНИЦІ: ОСНОВНІ ЦИФРИ	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2015/2022 рр.	
	Рік	Рік	Рік	Рік	Рік	Рік	Рік	Рік	Абс.	Відн (%)
Виробництво млн. т	734	760	760	732	762	777	777	771	36,9	5,03
Торгівля млн. т	167	177	177	168	184	189,2	192,1	188,9	22,2	13,32
Загальне споживання млн. т	711	733	737	748	751	762,4	771,7	768,6	57,7	8,12
Продовольство млн. т	492	498	505	513	526	525,5	531,3	535,9	44,1	8,97
Фураж (корми) млн. т	134	136	141	141	138	148	149,8	143,7	9,3	6,92
Інше млн. т	84,7	98,8	91,8	95,1	92,5	88,9	90,6	89	4,3	5,08
Запаси на кінець періоду млн. т	222	245	277	270	276	291,4	296,5	297,8	75,4	33,90
Споживання продовольства душу населення світі (кг/рік)	66,6	66,7	66,9	67,1	67,5	67,4	67,5	67,4	0,8	1,20
<i>Відношення світових запасів до споживання (%)</i>	30,4	33,2	37,4	35,5	36,4	37,8	38,6	37,9	7,5	24,67
<i>Відношення запасів до суми внутрішнього споживання та експорту для основних експортерів (%)</i>	16,1	18,7	21,1	17,4	15,2	15,5	17,6	19	2,9	18,01
Індекс цін на зернові ФАТ (2014-2016 = 100)	*	*	*	99	95	101	132	173	74	74,75

Складено та розраховано автором за джерелом[18]

Додаток 3 -Таблиця світового ринку рису, основні дані за період з 2015 року по 2022 рік

СВІТОВИЙ РИНОК РИСУ: ОСНОВНІ ЦИФРИ	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2015/2022 рр.	
	Рік	Рік	Рік	Рік	Рік	Рік	Рік	Рік	Абс .	Відн (%)
Виробництво млн. т	491	501	506	518	501	517	521	520	28,6	5,83
Торгівля млн. т	41,5	45	48	46,2	44,4	51,5	53,1	53,9	12,4	29,88
Загальне споживання млн. т	493	498	504	510	503	511	521	522	29,4	5,97
Продовольств о млн. т	396	401	406	411	414	418	424	428	32,6	8,24
Запаси на кінець періоду млн. т	167	169	172	183	182	191	192	192	25,1	15,08
Споживання продовольства душу населення світі (кг/год)	53,6	53,7	53,8	53,8	53,6	53,6	53,8	53,9	0,3	0,56
<i>Відношення світових запасів до споживання (%)</i>	33,4	33,5	34,1	35,5	35,7	36,7	36,9	36	2,6	7,78
<i>Відношення запасів до суми внутрішнього споживання та експорту для основних експортерів (%)</i>	19,3	18,5	18,2	22,4	24,7	28,2	28,3	28,2	8,9	46,11
Індекс цін на рис ФАО (2014-2016 = 100)	*	*	99	106	102	110	106	107	7,7	7,78

Складено та розраховано автором за джерелом[18]

Додаток 4 -Таблиця світового ринку кормового зерна (овес, ячмінь, кукурудза, сорго, чуміза, африканське просо), основні дані за період з 2015 року по 2022 рік

СВІТОВИЙ РИНОК КОРМОВОГО ЗЕРНА: ОСНОВНІ ЦИФРИ	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2015/2022 pp.	
	Рік	Рік	Рік	Рік	Рік	Рік	Рік	Рік	Абс.	Відн (%)
Виробництво млн. т	1308,3	1346,3	1391,3	1407,9	1444	1483,2	1503,1	1494,3	186	14,22
Торгівля млн. т	184,7	181,9	195,8	197,8	210	238,6	230,1	220	35,3	19,11
Загальне споживання млн. т	1309,3	1338	1372,9	1430,7	1439,6	1487,8	1498,9	1497,7	188,4	14,39
Продовольство млн. т	200,7	204,5	209	216,2	219,4	223	224,2	227	26,3	13,10
Фураж (корми) млн. т	734,6	750,6	767,6	806,4	832,7	871,1	874,3	870,1	135,5	18,45
Інше млн. т	374	382,9	396,3	408	387,5	393,6	400,4	400,5	26,5	7,09
Запаси на кінець періоду млн. т	275,9	289,1	366,1	409,4	413,9	350,4	361,2	357,3	81,4	29,50
Споживання продовольства душу населення світі (кг/год)	27,2	27,4	27,7	28,3	28,4	28,6	28,5	28,5	1,3	4,78
Відношення світових запасів до споживання (%)	20,6	21,4	29,5	28,6	28	23,4	24,1	23	2,4	11,65
Відношення запасів до суми внутрішнього споживання та експорту для основних експортерів (%)	11,9	13,7	15,7	15,3	14,9	11,6	13,5	14	2,1	17,65
Індекс ціни кормове зерно ФАО (2014-2016=100)	*	*	*	99	95	102	145	177	78	78,79

Складено та розраховано автором за джерелом[18]

Додаток 5 - Таблиця світового ринку олійних культур та продуктів їх переробки, основні дані за період з 2015 року по 2022 рік

СВІТОВИЙ РИНОК ОЛІЙНИХ КУЛЬТУР І ПРОДУКЦІЇ ЇХ ПЕРЕРОБКИ: ОСНОВНІ ЦИФРИ	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2015/2022 pp.	
	Рік	Рік	Рік	Рік	Рік	Рік	Рік	Рік	Абс.	Відн (%)
Загальне виробництво олії млн. т	535	583	589	607	587	588	616	604	69,4	12,98
Виробництво олії та жирів млн. т	206	223	231	241	235	235	241	243	36,8	17,86
Постачання олії та жирів млн. т	245	258	268	280	276	276	276	275	29,6	12,09
Споживання олії та жирів млн. т	212	220	229	241	242	243	245	246	33,4	15,75
Торгівля олії та жирів млн. т	115	129	125	130	135	135	133	128	13,1	11,38
<i>Відношення світових запасів до споживання (%)</i>	16,2	16,8	16,3	16,5	15,1	14,4	12,9	12,4	-3,8	-23,46
<i>Відношення запасів до суми внутрішнього споживання та експорту для основних експортерів (%)</i>	10	10,5	11,1	13,6	11,5	11,1	9,7	10,4	0,4	4,00
Виробництво макухи та шроту млн. т	138	152	151	157	150	150	160	155	17,1	12,41
Постачання макухи та шроту млн. т	164	177	179	185	184	184	190	182	18,4	11,23
Споживання макухи та шроту млн. т	139	146	152	153	157	158	160	160	20,4	14,66
Торгівля макухи та шроту млн. т	90,3	96,2	99,2	98,8	105	105	103	101	10,3	11,41
<i>Відношення світових запасів до споживання (%)</i>	25,1	28,3	16,9	20,9	19,2	19,1	17,1	15,2	-9,9	-39,44
<i>Відношення запасів до суми внутрішнього споживання та експорту для основних експортерів (%)</i>	11,1	13	10,4	15,3	12,2	12	9,2	8,8	-2,3	-20,72
Індекс цін на маслонуасіння ФАО(2014-2016 = 100)	*	*	*	93	88	97	139	171	78	83,87
Індекс цін на макуху/шрот ФАО (2014-2016=100)	*	*	*	94	80	92	116	137	43	45,74
Індекс цін на рослинні олії ФАО (2014-2016=100)	89,9	99,4	102	87,8	83,2	99,4	165	169	78,9	87,76

Складено та розраховано автором за джерелом[18]

Додаток 6 - Таблиця світового ринку м'яса, основні дані за період з 2015 року по 2022 рік

СВІТОВИЙ РИНОК М'ЯСА: ОСНОВНІ ЦИФРИ	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2015/2022 рр.	
	Рік	Рік	Рік	Рік	Рік	Рік	Рік	Рік	Абс	Відн (%)
Загальне виробництво м'яса млн. т	321	321	330	339	339	340	356	361	40	12,48
Виробництво яловичини млн. т	67,6	68,3	70,9	71,3	72,8	72	72,5	73,2	5,6	8,28
Виробництво м'яса птиці млн. т	117	117	120	125	134	136	138	139	21,9	18,73
Виробництво свинини млн. т	116	116	119	121	110	110	123	126	9,5	8,18
Виробництво баранини млн. т	14,4	14,4	14,8	15,3	16	16,1	16,4	16,6	2,2	15,28
Загальний обсяг торгівлі м'ясом млн. т	29,8	31,2	32,8	33,8	36,2	41,7	42,1	42,3	12,5	41,95
Торгівля яловичиною млн. т	9,2	8,9	10,2	10,5	11,2	11,7	12,1	12,4	3,2	34,78
Торгівля м'ясом птиці млн. т	12,2	12,8	13,1	13,5	13,9	15,5	15,8	16,2	4	32,79
Торгівля свининою млн. т	7,2	8,3	8,2	8,4	9,5	13	12,7	12,2	5	69,44
Торгівля бараниною млн. т	1	0,9	1	1	1	1,1	1,1	1,1	0,1	10,00
Індикатори попиту та пропозиції у світі (кг/рік)	43,3	43	43,5	44,2	43,6	43,4	44,9	45,1	1,8	4,16
Торгівля - частка обсягу виробництва (%)	9,3	9,7	9,9	10	10,7	12,3	11,8	11,7	2,4	25,81
Індекс цін на м'ясо ФАО (2014-2016 = 100)	96,7	91	97,7	94,9	100	95,5	108	124	27,4	28,34

Складено та розраховано автором за джерелом[18]

Додаток 7 - Таблиця світового ринку молочної продукції, основні дані за період з 2015 року по 2022 рік

СВІТОВИЙ РИНОК МОЛОЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ: ОСНОВНІ ЦИФРИ	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2015/2022 рр.	
	Рік	Рік	Рік	Рік	Рік	Рік	Рік	Рік	Абс.	Відн (%)
Загальне виробництво молока млн. т	815,4	821,8	810,9	840,5	848	915,5	927,8	937,3	121,9	14,95
Загальна торгівля молоком млн. т	70	70,7	72,8	75,6	76,8	86,6	88,1	87,8	17,8	25,43
Індикатори попиту та пропозиції у світі (кг/рік)	110,4	110,1	107,4	110,1	111,2	117,4	117,8	117,8	7,4	6,70
Торгівля - частка обсягу виробництва (%)	8,6	8,6	9	9	9,1	9,5	9,5	9,4	0,8	9,30
Індекс цін на молочну продукцію ФАО (2014-2016=100)	87,1	82,6	108	107,3	102,8	101,8	119,1	146,5	59,4	68,20

Складено та розраховано автором за джерелом[18]

Додаток 8 - Таблиця світового ринку риби та морепродуктів, основні дані за період з 2015 року по 2022 рік

СВІТОВИЙ РИНОК РИБИ: ОСНОВНІ ЦИФРИ	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2015/2022 рр.	
	Рік	Рік	Рік	Рік	Рік	Рік	Рік	Рік	Абс.	Відн (%)
Виробництво млн. т	169	170	175	178	176	178	182	185	15,4	9,10
Рибальство млн. т	92,6	90,1	91,5	94,5	91,8	90,3	92,2	92,4	-0,2	-0,22
Аквакультура млн. т	76,6	80	83,6	83,2	84,1	87,5	89,6	92,2	15,6	20,37
Вартісний обсяг торгівлі (експорт, млрд. дол. США)	133	142	153	164	161	150	173	178	44,9	33,71
Обсяг торгівлі у живій вазі млн. т	59,6	60,3	60,5	65,1	66	59,8	61,4	60,2	0,6	1,01
Загальне споживання млн. т	169	170	175	178	176	178	182	185	15,4	9,10
Продовольство млн. т	149	151	156	156	156	157	162	164	15,4	10,35
Корма млн. т	15,1	14,3	15,6	17,5	15,5	16,4	16	16,3	1,2	7,95
Інше млн. т	5,2	5,1	5,1	4,6	4	4	4	4	-1,2	-23,08
Споживання продовольства душу населення світі їстівна риба (кг/рік)	20,2	20,2	20,5	20,4	20,3	20,2	20,5	20,6	0,4	1,98
Споживання продовольства душу населення світі рибальство (кг/рік)	9,8	9,5	9,4	9,5	9,4	9	9,2	9,1	-0,7	-7,14
Споживання продовольства душу населення світі аквакультура (кг/рік)	10,4	10,7	11,1	10,9	10,9	11,2	11,4	11,6	1,2	11,54
Індекс цін на рибу ФАО (2014-2016=100)	*	*	*	106	102	95	102	123	16,6	15,66

Складено та розраховано автором за джерелом[18]